

68/2010

Rahanpesukriminalisointien muutostarpeet

Lausuntotiivistelmä

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Rahanpesukriminalisointien muutostarpeet

Lausuntotiivistelmä

21.9.2010

Julkaisun nimi Rahanpesukriminalisointien muutostarpeet.
Lausuntotiivistelmä

Tekijä Salli Lindstedt

Oikeusministeriön julkaisu Mietintöjä ja lausuntoja **Sarjanumero** 68/2010

OSKARI numero OM 7/41/2009 **HARE numero** OM027:00/2009
ISSN-L 1798-7091
ISSN (nid.) 1798-7091 **ISSN (PDF)** 1798-7105
ISBN (nid.) 978-952-259-056-5 **ISBN (PDF)** 978-952-259-057-2

**Asia- ja avain-
sanat** rikoslaki, rahanpesu

Tiivistelmä Oikeusministeriö asetti 30.6.2009 työryhmän, jonka tehtävänä oli pohtia rikoslain 32 luvun rahanpesua koskevien kriminalisointien muutostarvetta. Työryhmän tuli arvioida, antavatko OECD:n yhteydessä työskentelevän rahanpesun vastaisen työryhmän FATF:n (Financial Action Task Force on Money Laundering) Suomea koskevat suositukset aiheita muuttaa lainsäädäntöä. Työryhmän yksimielinen mietintö julkaistiin 22.3.2010 (oikeusministeriön työryhmämietintö 2010:27).

Työryhmä on arvioinut, että rahanpesukriminalisoinnit täyttävät kansainvälisissä velvoitteissa asetetut velvoitteet. Siltä osin kuin kriminalisointivelvoitteista on poikettu, se on tehty kansainvälisten velvoitteiden sallimien poikkeamismahdollisuuksien rajoissa.

Työryhmä päätyi ehdottamaan, että rahanpesun tunnusmerkistöön lisätään teko-
tavaksi rikoshyödyn hallussapito. Lisäksi oikeushenkilön rangaistusvastuun sovel-
tamisalaa ehdotettiin laajennettavaksi tuottamukselliseen rahanpesuun. Sen sijaan
salahankkeen rangaistavuuden alan sekä itsepesun ja samassa taloudessa asu-
vien rajoitussäännöksiä osalta työryhmä ei esittänyt muutoksia voimassa olevaan
lainsäädäntöön.

Oikeusministeriö pyysi ehdotuksista lausunnon 25 viranomaiselta, organisaatiolta
ja asiantuntijalta. Lausuntoja saapui 17, joiden lisäksi Korkein oikeus toimitti työ-
ryhmässä valmistellun muistion. Tähän lausuntotiivistelmään on koottu mietinnös-
tä annetut lausunnot. Johdannon jälkeen lausuntopalautetta käsitellään ensin
yleisluonteisemmin ja sitten yksityiskohtaisemmin.

Enemmistö lausunnonantajista pitää työryhmän muutosehdotuksia kannatettavina;
lausunnonantajista 15 kannattaa rikoshyödyn hallussapitoa lisättäväksi teko-
tavaksi rahanpesun tunnusmerkistöön ja 12 oikeushenkilön rangaistusvastuun sovelta-
misalaa laajennettavaksi tuottamukselliseen rahanpesuun. Enemmistö myös yhtyy
työryhmän ehdotuksiin pitää nykyinen sääntely ennallaan; lausunnonantajista 14

on työryhmän kanssa samaa mieltä, ettei salahankkeen rangaistavuuden alaa tule laajentaa rahanpesun perustunnusmerkistöön, 15 lausunnonantajaa kannattaa rajoitussäännöksen säilyttämistä samassa taloudessa asuvien osalta ja vastavasti 11 itsepesun osalta.

21.9.2010

Publikationens titel	Behoven att ändra kriminaliseringarna för penningtvätt. Remissammandrag		
Författare	Salli Lindstedt		
Justitieministeriets publikation	Betänkanden och utlåtanden	Serienummer	68/2010
OSKARI nummer	OM 7/41/2009	HARE nummer	OM027:00/2009
ISSN-L	1798-7091		
ISSN (häft.)	1798-7091	ISSN (PDF)	1798-7105
ISBN (häft.)	978-952-259-056-5	ISBN (PDF)	978-952-259-057-2
Sak- och nyckelord	strafflag, penningtvätt		
Referat	<p>Justitieministeriet tillsatte 30.6.2009 en arbetsgrupp för att utreda behovet av att ändra kriminaliseringarna av penningtvätt i 32 kap. i strafflagen. Arbetsgruppen skulle bedöma om de rekommendationer av OECD:s aktionsgrupp mot penningtvätt, FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering), som gäller Finland ger anledning att ändra lagstiftningen. Arbetsgruppens betänkande, som var enigt, publicerades 22.3.2010 (justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande 2010:27).</p> <p>Arbetsgruppen bedömde att kriminaliseringarna av penningtvätt fullgör de skyldigheter som uppställs i internationella förpliktelser. Till den del som man har avvikit från kriminaliseringsförpliktelserna har detta skett inom ramen för de möjligheter till avvikelser som de internationella förpliktelserna medger.</p> <p>Arbetsgruppen föreslog att det till rekvisitet för penningtvätt fogas gärningssättet innehav av vinning av brott. Dessutom föreslog arbetsgruppen att tillämpningsområdet för juridiska personers straffansvar utsträcks till att omfatta penningtvätt av oaktsamhet. Däremot föreslogs det inte några ändringar i den gällande lagstiftningen när det gäller området för straffbar stämpling eller begränsningsbestämmelserna om självtvätt och personer som bor i samma hushåll.</p> <p>Justitieministeriet sände förslaget på remiss till 25 myndigheter, organisationer och sakkunniga. Det kom in sammanlagt 17 yttranden, och dessutom översände Högsta domstolen en arbetsgruppspromemoria. Detta sammandrag innehåller de yttranden som gavs om betänkandet. Efter inledningen behandlas remissyttrandena först mer allmänt och därefter i detalj.</p> <p>Merparten av remissinstanserna är positiva till arbetsgruppens ändringsförslag; 15 av dem tillstyrker förslaget om att det till rekvisitet för penningtvätt fogas gärningssättet innehav av vinning av brott och 12 tillstyrker förslaget om att tillämpningsområdet för juridiska personers straffansvar utsträcks till att omfatta penningtvätt av oaktsamhet. Majoriteten av remissinstanserna ställer sig också bakom arbetsgruppens förslag om att inte ändra de gällande bestämmelserna; 14 av dem delar arbetsgruppens åsikt om att området för straffbar stämpling inte ska utvidgas till</p>		

grundrekvisitet för penningtvätt, 15 av dem tillstyrker att begränsningsbestämmelsen om personer som bor i samma hushåll ska kvarstå och 11 att begränsningsbestämmelsen om självtvätt ska kvarstå.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	11
2 YLEISTÄ LAUSUNTOPALAUTTEESTA.....	13
3 YKSITYISKOHTAINEN LAUSUNTOPALAUTE	19
3.1 Rahanpesun tunnusmerkistön muutos (RL 32:6).....	19
3.2 Salahanke (RL 32:8).....	23
3.3 Itsepesu (RL 32:11.1).....	24
3.4 Samassa taloudessa asuvat (RL 32:11.2).....	35
3.5 Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 32:14).....	36
3.6 Muut kannanotot.....	40

1 Johdanto

Oikeusministeriö asetti 30 päivänä kesäkuuta 2009 työryhmän, jonka tehtävänä oli pohdita rikoslain 32 luvun rahanpesua koskevien kriminalisointien muutostarvetta. Voimassa olevat rikoslain rahanpesusäännökset perustuvat kansainvälisiin velvoitteisiin. Työryhmän tuli arvioida vastaako Suomen rikoslain rahanpesua koskeva sääntely OECD:n yhteydessä työskentelevän rahanpesun vastaisen työryhmän FATF:n (Financial Action Task Force on Money Laundering) suosituksia.

FATF:n arvostelujen kohteena on ollut, ettei Suomen lainsäädäntö nimenomaisesti kata kaikkia rahanpesun muotoja, ettei nk. itsepesu ole rangaistavaa ja ettei salahanke ole rangaistavaa rahanpesun perustunnusmerkistön yhteydessä. Lisäksi arvostelun kohteena on ollut rahanpesurikoksiin sovellettava rajoitussäännös, jonka mukaan rahanpesusta ei voida tuomita rikoksenteijän kanssa yhteistaloudessa asuvaa, joka ainoastaan käyttää tai kuluttaa rikoksenteijän yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin hankkimaa omaisuutta. Erityisesti työryhmän on tullut kiinnittää huomiota siihen, ovatko Suomen rikolaisissa omaksutut lainsäädäntöratkaisut sillä tavalla oikeusjärjestelmän peruseriaatteiden edellyttämiä, että se oikeuttaa rangaistavuuden alan rajaamiseen Suomessa omaksutulla tavalla.

Tarvittaessa työryhmän tehtävänä oli tehdä ehdotus lainsäädännön muuttamiseksi, jolloin se oli laadittava hallituksen esityksen muotoon. Mikäli työryhmä päätyisi suosittamaan itsepesun erillistä kriminalisointia, se ei saisi johtaa järjestelmän suhteettomaan ankaroitumiseen tilanteessa, jossa henkilö tuomitaan myös esirikoksen tekijänä. Työryhmän oli otettava työssään huomioon tarvittavassa määrin keskeisten EU:n jäsenvaltioiden ja Pohjoismaiden tekemät asiaa koskevat lainsäädäntöratkaisut.

Rahanpesukriminalisointien muutostarpeet -työryhmän puheenjohtajana toimi professori Jussi Tapani Turun yliopistosta. Työryhmän jäseninä olivat poliisiylitarkastaja Marja Kartila Poliisihallituksesta, käräjätuomari Inkeri Gummerus Helsingin käräjäoikeudesta, valtiosyyttäjä Ari-Pekka Koivisto Valtakunnansyyttäjänvirastosta, asianajaja Mirjam Jääskeläinen Suomen Asianajajaliitosta ja erityisasiantuntija (1.3. lukien lainsäädäntöneuvos) Matti Marttunen oikeusministeriön lainvalmisteluosastosta. Marttunen toimi myös työryhmän sihteerinä.

Työryhmän kuulemat asiantuntijat olivat professori Sakari Melander Helsingin yliopistosta, rikosylitarkastaja Olli Kolstela Keskusrikospoliisista ja rikostarkastaja Laura Kuitunen Keskusrikospoliisista. Työryhmän mietintöluonnos lähetettiin kommentoitavaksi valtiosyyttäjä Ritva Sahavirralle (Suomen kansallinen jäsen Eurojustissa).

Työryhmän toimikausi oli 3.8.2009–28.2.2010. Työryhmä kokoontui yhteensä kahdeksan kertaa. Työryhmän mietintö julkaistiin 22 päivänä maaliskuuta 2010 (oikeusministeriön työryhmämietintö 2010:27). Työryhmän esitys on yksimielinen.

Työryhmä on arvioinut, että rahanpesukriminalisoinnit täyttävät kansainvälisissä velvoitteissa asetetut velvoitteet. Siltä osin kuin kriminalisointivelvoitteista on poikettu, se on tehty kansainvälisten velvoitteiden sallimien poikkeamismahdollisuuksien rajoissa.

Työryhmä päätyi ehdottamaan, että rahanpesun tunnusmerkistöön lisätään tekotavaksi rikoshiödyn hallussapito. Lisäksi oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalaa ehdotettiin laajennettavaksi tuottamukselliseen rahanpesuun. Sen sijaan salahankkeen rangaistavuuden alan sekä itsepesun ja samassa taloudessa asuvien rajoitussäännöksiön osalta työryhmä ei esittänyt muutoksia voimassa olevaan lainsäädäntöön.

Oikeusministeriö pyysi 31 päivänä maaliskuuta 2010 päivätyllä lausuntopyynnöllä 25 viranomaiselta, organisaatiolta ja asiantuntijalta kirjallisen lausunnon työryhmän mietinnöstä. Lausuntoaika päättyi 31 päivänä toukokuuta 2010. Lausuntoja saapui 17. Pyydetyn lausunnon antoivat:

- Sisäasiainministeriö (poliisiosasto)
- Ulkoasiainministeriö
- Helsingin käräjäoikeus
- Keski-Suomen käräjäoikeus
- Valtakunnansyyttäjänvirasto
- Helsingin syyttäjänvirasto
- Keski-Suomen syyttäjänvirasto
- Keskusrikospoliisi
- Tullihallitus
- Keskuskauppakamari
- Suomen Asianajajaliitto
- Suomen Lakimiesliitto
- Elinkeinoelämän keskusliitto (EK)
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Professori Matti Tolvanen
- Valtionsyyttäjä Ritva Sahavirta (Suomen kansallinen jäsen Eurojustissa)

Lausunnon toimitti myös Finanssialan keskusliitto (FK). Lisäksi Korkein oikeus toimitti yhden oikeusneuvoksen (Pekka Koponen) työryhmässä valmistellun muistion.

Lausuntoa eivät antaneet:

- Valtiovarainministeriö
- Helsingin hovioikeus
- Turun hovioikeus
- Varsinais-Suomen käräjäoikeus
- Poliisihallitus
- Virke-projekti/selvitysmies Janne Marttinen
- Professori Kimmo Nuotio
- Professori Sakari Melander

2 Yleistä lausuntopalautteesta

Keskuskauppakamari, Helsingin käräjäoikeus, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Keski-Suomen käräjäoikeus, Ulkoasiainministeriö, professori Matti Tolvanen, Sisäasiainministeriö (poliisiosasto) ja Tullihallitus suhtautuvat työryhmän muutosehdotuksiin myönteisesti ja kannattavat niitä sellaisinaan.

Useassa edellä mainitussa lausunnossa tuodaan esille, että työryhmä on käsitellyt rahanpesukriminalisointien muutostarpeita perusteellisesti sekä analysoinut lainsäädännön nykytilaa kattavasti. **Keskuskauppakamari** korostaa lisäksi, että rahanpesuun on puuttuttava tehokkaasti, mutta kuitenkin tällä perusteella ei ole perusteltua muuttaa vakiintuneita rikosoikeudellisia periaatteita. Keskuskauppakamarin mielestä keskeistä rahanpesun torjunnassa on varmistaa rahanpesua valvovien viranomaisten tehokas toiminta ja rahanpesuepäilyjen tehokas ilmitulo. Näin voidaan parhaiten estää rikoksenteekijää hyötymästä rikoksen kautta saaduista tuloista ja varoista. **Professori Matti Tolvanen** toteaa myös, että paineet rahanpesun tunnusmerkistöjen muuttamiseen tulevat Suomen ulkopuolelta ja että Suomen rikoslakia on muutettu tai vaadittu muutettavaksi kansainvälisen rikostorjunnan nimissä. Kysymys on tasapainoilusta kansainvälisten velvoitteiden ja kansallisen kriminaalipolitiikan välillä. Kansallista tarvetta tunnusmerkistöjen uuteen arviointiin ei näyttäisi olevan. Lisäksi korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2009:59 on merkittävästi selkeyttänyt rahanpesurikoksen tunnusmerkistön tulkintaa.

Suomen Lakimiesliitto toteaa, että ehdotetulla oikeushenkilön rangaistusvastuun laajentamisella tuottamukselliseen rahanpesuun pyritään tukemaan vastuullisen organisaatiokulttuurin luomista ja ylläpitämistä. Nämä tavoitteet ovat sinänsä erittäin kannatettavia. Lakimiesliitto ei kuitenkaan näe kyseistä uudistusta käytännön kannalta ongelmattomana.

Suomen Asianajaliitto toteaa aluksi, että FATF:n esittämissä näkemyksissä tulee hyvin esille jännite, joka eri oikeuskulttuurien välillä syntyy, kun kansainvälisten sopimusten mukaisia kriminalisointivelvoitteita sovitellaan peruslähtökohdiltaan hyvin erilaisiin kansallisiin oikeusjärjestelmiin.

Asianajaliiton mukaan hallussapidon lisääminen yhdeksi rahanpesun tekotavaksi on kannatettavaa. Lisäksi Asianajaliitto yhtyy työryhmän kantaan, jonka mukaan nykyisessä rahanpesukriminalisoinnissa tekotapojen suhteen rangaistavuuden ala on sinänsä määritelty rikoslaissa tarkoituksenmukaisella ja kansainväliset velvoitteet täyttävällä tavalla. Myös itsepesun osalta Asianajaliitto yhtyy työryhmän esittämään kannanottoon ja sen perusteisiin.

Asianajaliiton mielestä salahanke-doktriini sekä itsepesun kriminalisointi sopivat suomalaiseseen oikeusjärjestelmään ja rikosoikeuden yleisiin oppeihin erityisen huonosti. Sen vuoksi Asianajaliitto katsoo olevan syytä harkita voimassa olevan RL 32:8:n teonkuvauksen tarkentamista rikoksen valmistelua koskevien periaatteiden pohjalta ilman, että lainkohdan soveltamisalaa laajennettaisiin.

Asianajaliitto ei vastoin mietinnössä esitettyä pidä tuottamuksellisen rahanpesun ulottamista oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin perusteltuna.

Helsingin syyttäjänvirasto pitää kannatettavana ehdotusta siltä osin kuin rahanpesun tunnusmerkistöön ehdotetaan lisättäväksi yhdeksi tekotavaksi hallussapito ja oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavan tuottamukselliseen rahanpesuun. Mietinnöstä poiketen itsepesu tulisi syyttäjänviraston näkemyksen mukaan kriminalisoida.

Finanssialan Keskusliitto toteaa, että mietinnössä on tarkasteltu perusteellisesti kriminalisointien muutostarpeita ottaen huomioon eri periaatteet; hyöty-haitta-punninnan periaate, rikosoikeudellinen laillisuusperiaate ja ultima ratio -periaate. Kokonaisarvio on kirjattu selkeästi. FK kannattaa työryhmän ehdotusta, ettei itsepesua ja rahanpesun perustunnusmerkistön yhteydessä salahanketta kriminalisoida. Työryhmä on perustellut nämä kannanotot hyvin. Lisäksi FK toteaa, että rikoshyödyn hallussapidon lisääminen rahanpesun tunnusmerkistöön on kannatettavaa, vaikka muutos on lähinnä informatiivinen. Työryhmän mietinnöstä poiketen FK ei kuitenkaan kannata oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalan laajentamista tuottamukselliseen rahanpesuun. **Elinkeinoelämän Keskusliitto** yhtyy FK:n näkemyksiin.

Keskusrikospoliisi katsoo mietinnöstä poiketen, että itsepesu tulisi pikaisesti kriminalisoida, vaikka kriminalisointiin liittyy paljon esityksessäänkin todettuja lainsäädäntötekniisiä ongelmia. Erityisesti Keskusrikospoliisi pitää riskinä, että Suomesta tulee yhä enenevässä määrin ”rahanpesuparatiisi”, jos Suomi jättää itsepesun kriminalisoimatta. Muilta mietinnön osin Keskusrikospoliisilla ei ole huomautettavaa.

Keski-Suomen syyttäjänviraston mukaan itsepesu tulisi ehdottomasti säätää rangaistavaksi. Lisäksi syyttäjänvirasto esittää rahanpesun tunnusmerkistön tarkistamista peittämisen- ja häivyttämistarkoituksen osalta sekä sen arvioimista, tarvitaanko Suomen rikolaisissa kahta päällekkäistä tunnusmerkistöä (kätkemisrikos/rahanpesu).

Keski-Suomen syyttäjänvirasto kritisoi mietinnössä (s. 15–16) esitettyjä rahanpesun yleisyyttä ja siihen kohdistuvia viranomaistoimia koskevia lukumääriä, ja toteaa rahanpesun selvittelykeskuksen tarkastelunäkökulman antavan todellisuutta vastaamattoman kuvan. Rahanpesu-ilmoituksen esitutkintaan siirtäminen ei tarkoita, että rahanpesukeskuksen esitutkintaviranomaiselle tekemä ilmoitus käynnistää sitä koskevan esitutkinnan. Esimerkiksi kuittikauppa- ja läpilaskutustapauksia tutkittaessa saattaa yhteen tutkinnassa olevaan veropetokseen liittyen siirtyä selvittelykeskukselta hyvinkin sata valuutanvaihtopisteen tekemää ilmoitusta tiedoksi esitutkintaan. Arvioinnin lähtökohdaksi tulisi siten ottaa kuinka moni ilmoitus tosiasiallisesti käynnistää rahanpesua tai jotain muuta rikosta koskevan esitutkinnan, ja toiseksi toiminnan tehokkuutta tulisi tarkastella todella poissaadun rikoshyödyn näkökulmasta. Koska työryhmän on ollut tarkoitus käsitellä rahanpesukriminalisointien muutostarvetta, rahanpesun yleisyyttä tulisi lähtökohtaisesti tarkastella esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä olleen aineiston pohjalta. Ainostaan tätä kautta on mahdollista saada oikea ja riittävä kuva rahanpesukriminalisointien toimivuudesta.

Rahanpesutuomioiden määrän vähäisyys Suomessa johtunee syyttäjänviraston käsityksen mukaan siitä, ettei rahanpesurikoksia hahmoteta esitutkinta- ja syyttäjäviranomaisen toimesta. Esitutkintaviranomaisten rikosilmoitusjärjestelmän luvut tukevat käsitystä.

Asianimike rahanpesu (= rahanpesu + törkeä + tuottamuksellinen) tuottaa rikosilmoitusjärjestelmästä suhteessa kätkemisrikokseen huomattavasti pienemmät luvut.

Hahmottamisen vaikeudesta tyyppitapauksena voi esittää esimerkiksi tilanteen, jossa ammattivaras piilottaa tuttavansa luokse anastamansa ajoneuvon ja samalla he sopivat esirikoksen tekijän noutavan ajoneuvon pois tilanteen rauhoituttua. Syyttäjänviraston käsityksen mukaan tapauksesta tultaisiin suurella todennäköisyydellä tekemään rikosilmoitus ja jopa syyttämään kätkemisrikoksesta (törkeä), vaikka tapahtumainkulku täyttää rahanpesun (törkeä) tunnusmerkistön, ja jota tunnusmerkistöä on ensisijaisesti sovellettava.

Edellä esitetyn perusteella voidaan perustellusti väittää, että esitutkintaviranomaiset ja syyttäjät eivät tunnista rangaistavaa rahanpesua. Rahanpesua koskevat kriminalisoinnit koetaan vaikeiksi mistä johtuen niiden soveltaminen käytännössä on hyvin vähäistä. *Peittäminen ja häivyttäminen* tunnusmerkistökäsitteinä ovat jostain syystä vaikeasti hahmotettavia asioita. Niukka oikeuskäytäntö vaikuttaa varmasti osaltaan kriminalisointien vähäiseen soveltamiseen.

Korkeimman oikeuden mielestä mietinnössä esitetty argumentaatio on osin varsin yleisluonteisella tasolla eikä sen nojalla ole vielä mahdollista riittävän yksityiskohtaisesti arvioida, asettavatko yleiset kriminalisointiperiaatteet esteitä itsepesun kriminalisoinnille. Työryhmän esittämät muut tunnusmerkistökäsitteitä koskevat arviot eivät edellytä Korkeimmalta oikeudelta kannanottoa.

Valtakunnansyyttäjä Ritva Sahavirta kannattaa hallussapidon lisäämistä tekotapa-luetteloon sekä oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista myös tuottamukselliseen rahanpesuun. Mietinnöstä poiketen Sahavirta esittää myös itsepesua kriminalisoitavaksi sekä salahankkeen rangaistavuuden alaa laajennettavaksi perustekomuotoiseen rahanpesuun. Lisäksi Sahavirta esittää, että tavanomaisten päivittäistavaroiden käyttäminen ja kuluttaminen voitaisiin rajata rahanpesun ulkopuolelle, mikäli perustunnusmerkistöihin päätetään ottaa käypään hintaan tapahtuvaa laillista vaihdantaa koskeva rajoitussäännös. Sahavirta korostaa, että rahanpesurikosten kriminalisointi Suomen rikoslaissa perustuu kansainvälisiin ja eurooppaoikeudellisiin velvoitteisiin, joiden täyttämiseen Suomi on sitoutunut. Nämä sitoumukset tulee täyttää sovituin tavoin kunnioittaen niiden tulkin-nassa sopimusten tarkoitusta ja tavoitteita. Jos velvoite mahdollistaa kansallisesti poikkeamisen sovitusta, nämä poikkeukset tulee perustaa niihin rajoitusehtoihin, jotka erikseen kansainvälisissä instrumenteissa on mainittu. Poikkeamismahdollisuuden käsillä olo tulee puolestaan todeta mahdollisimman konkreettisesti ja sitoa se käytännön sovel-tamistilanteisiin, joissa kansalliset poikkeamisperusteet ilmenevät.

Velvoite voidaan Sahavirran käsityksen mukaan jättää kokonaan täyttämättä vain, jos velvoitetta ei ole mahdollista kansallisesti noudattaa edes säätämällä sitä kokevaa rajoitussäännöstä. Rahanpesun kriminalisoinnin osalta tämä tarkoittaa käytännössä, että FATF:n suositusten täyttämismahdollisuuksien arvioimisessa tulisi ensin todeta, millaisia rikosoikeusjärjestelmäämme kiinnittyviä ongelmia niiden noudattaminen käytännössä aiheuttaisi. Tämän jälkeen tulisi arvioida, miten näitä haittoja voitaisiin kansallista rikosoikeusjärjestelmää ja sen perusperiaatteita kunnioittaen rajoitussäännöksellä vähentää. Vasta jos tämä todetaan mahdottomaksi, voidaan päätyä siihen, että suositusten

mukaiset kriminalisoinnit eivät ole mahdollisia. Käsillä oleva työryhmämietintö näyttää keskittyvän perustelemaan, miksi yleisesti arvioiden muutoksia ei pidetä mahdollisina.

Työryhmän perustelut keskittyvät toteamaan kriminalisointiesteitä, jotka perustuvat kansallisten kriminalisointiperiaatteiden, laillisuusperiaatteen, ultima ratio -periaatteen ja hyöty-haitta-punninnan periaatteen, tulkinnalle. Nämä periaatteet ohjaavat rikosoikeudellista päätöksentekoa eri muodoissaan myös muissa oikeusjärjestyksissä. Ne on Sahavirran käsityksen mukaan otettu myös pääosin huomioon kansainvälisistä rikosoikeudellisista velvoitteista neuvoteltaessa ja päätettäessä. Jos näin ei olisi tehty, Suomi ei olisi voinut allekirjoittaa ja ratifioida niitä sitoumuksia, joiden implementoinnista nyt on kyse.

Kansalliset erityispiirteet ja tulkinnat ovat luonnollisesti rajoitusehtojen mukaisesti mahdollisia, kun niihin on perusteltu käytännön tarve. Sahavirran mukaan työryhmän työ näyttää nyt, kuten aiemmissakin lainsäädäntöhankkeissa, kuitenkin perustuvan halulle yleisesti torjua rikosoikeudellista sääntelyä, joka poikkeaa perinteisestä rikosoikeudellisesta ajattelustamme. Torjuntakeinoina käytetään yleisiä periaatteita, jotka eivät ole tarkkarajaisia vaan erittäin tulkinnanvaraisia ja joustavia, kuten kansainvälisten velvoitteiden implementoinnista terrorismia ja järjestäytyntä rikollisuutta koskevien rikosoikeudellisten säännösten implementoinnin yhteydessä on voitu todeta.

Edelleen Sahavirta esittää, että rahanpesun rikosoikeudellinen torjunta ja sen tehokkuus perustuvat tarpeeseen yhdenmukaistaa rahanpesun kriminalisointi siten, että tehokas rikoshyödyn poisottaminen ja rahanpesijöiden rikosoikeudelliseen vastuuseen asettaminen on mahdollista kaikkialla maailmassa oikeusjärjestelmien eroista riippumatta. Vaikka rahanpesusäännöksiä ei sovellettaisi kansallisesti päivittäin, kansallisten kriminalisointien tulisi kuitenkin mahdollistaa, että rikoshyöty saadaan pois myös muissa maissa toimivilta rikoksentekeijöiltä. Kansainvälisen oikeusavun antaminen tulisi olla mahdollista myös tilanteissa, jotka Suomessa eivät ole tavanomaisia. Tämä koskee erityisesti salahankerikoksia ja itsepesua.

Oikeusvertailunkin tulisi Sahavirran mielestä keskittyä ensisijaisesti siihen, miten kansainväliset velvoitteet voidaan täyttää tehokkaasti.

Valtakunnansyyttäjänviraston arvion mukaan rahanpesun perustunnusmerkistö on osittain epäselvä ja kaipaa tarkistamista muiltakin kuin työryhmän esittämiltä osin. Perustunnusmerkistön suhde tuottamukselliseen tekomuotoon ei myöskään ole rikoslainopillisesti looginen. Ennen tuottamuksellisen rahanpesun tunnusmerkistön perusteellista arviointia ei Valtakunnansyyttäjänviraston käsityksen mukaan ole syytä liittää tekoon oikeushenkilön rangaistusvastuuta, vaikka mahdollisimman laaja oikeushenkilön rangaistusvastuu on rahanpesurikosten kohdalla sinänsä oikea päämäärä. Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo edelleen, että RL 32:11:n rajoitussäännökset tulisi tarpeettomina kumota kokonaan. Salahankkeen osalta ei Valtakunnansyyttäjänvirastolla ole työryhmän mietinnön johdosta huomautettavaa tai lausuttavaa.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että työryhmän mietinnössä todetuina tavoittein rahanpesun kriminalisoinnin päätavoitteena on estää rikoksentekeijän hyötyminen rikoksella saamistaan tuloista ja varoista. Kriminalisoinnin perusteet ja taustat kytkeytyvät ennen

muuta järjestäytyneen rikollisuuden ja kansainvälisen huumausainekaupan torjuntaan. Rahanpesu liittyy voittoa tavoittelevaan ja voittoa tuottavaan rikolliseen liiketoimintaan. Tämä tarkastelukulma tulisi pitää korostetusti mielessä, kun arvioidaan rahanpesukriminalisointien laatua ja laajuutta.

Rikoksantorjunnan näkökulmasta on Valtakunnansyyttäjänviraston mielestä perusteltua pyrkiä siihen, että rikollisen liiketoiminnan epäonnistumisen riskiä ja hyödyn menettämisen mahdollisuutta kaikin tavoin lisätään. Näin ehkäistään ennalta vakavaa suunnitelmallista rikollisuutta. Hyödyn menettämisen riskin ja siihen liittyvien rangaistusuhkien preventiivinen vaikutus on suurin hyötyjä ja riskejä punnitsevan laskelmoivan rikollisen toiminnan kohdalla. Järjestäytyneet kansainvälinen huumausainekauppa, johon rahanpesu tyypillisimmin liittyy, on juuri tällaista toimintaa.

YK:n Wienin huumausaineyleissopimuksen (1988/1990, SopS 44/1994) johdannossa yleissopimuksen sopimuspuolet ovat tunnustaneet, että laitton huumausainekauppa on kansainvälistä rikollisuutta, jonka estäminen vaatii välitöntä huomiota ja ehdottoman etusijan. Sopijapuolet ovat johdannon sanamuodon mukaan päättäneet viedä laittomaan huumausainekauppaan sekaantuneilta henkilöiltä heidän rikollisesta toiminnastaan saamansa hyödyn ja siten poistaa sellaisen toiminnan pääasiallisen yllykkeen ja huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden väärinkäyttöongelman perimmäiset syyt, mukaan lukien näiden aineiden laittomasta kaupasta saatavan suunnattoman tuoton. Valtakunnansyyttäjänvirasto korostaa, ettei yleissopimuksen johdanto ole pelkkää sanahelinää vaan ilmaisee kansainvälisen yhteisön yksimielisen ja painavan näkemyksen.

Valtakunnansyyttäjänvirasto muistuttaa myös, että EU:n rikosoikeudellisen yhteistyön suuntaviivat ja painopistealueet määriteltiin merkittävällä tavalla Suomen ensimmäisellä puheenjohtajuuskaudella Tampereella 15. ja 16.10.1999 pidetyssä Eurooppa-neuvoston huippukokouksessa. Tuon kokouksen loppupäätelmissä todettiin rahanpesun osalta muun ohella seuraavaa: ”Rahanpesu on keskeisellä sijalla järjestäytyneessä rikollisuudessa. Se on kitkettävä kaikkialta, missä sitä esiintyy. Eurooppa-neuvosto on päättänyt varmistaa, että ryhdytään konkreettisiin toimiin rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämiseksi, jäädyttämiseksi, takavarikoimiseksi ja menetetyksi tuomitsemiseksi.”

Lisäksi Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa rahanpesua koskevan sääntelyn historiallisen taustan löytyvän suomalaisesta rikoslainsäädännöstä poiketen amerikkalaisesta ja eteläeurooppalaisesta yhteiskuntatodellisuudesta; huumausainekartellien toiminnan aiheuttamista haitoista, joilla erityisesti Väli- ja Etelä-Amerikassa on merkittävä vaikutus kansantalouksiin ja yhteiskuntarakenteisiin. Valtakunnansyyttäjänvirasto kysyykin, missä määrin rikosoikeuden kehittämistä koskevan kansallisen päätöksenteon tulee perustua yksinomaan kansallisella tasolla vaikuttavaan rikollisuustilanteeseen, ja missä määrin kansallisen tilanteen rinnalla tulisi päätöksentekoon vaikuttavina tekijöinä arvioida rikollisia ilmiöitä laajemmalla maantieteellisellä alueella. Ovathan Suomessa käytettävät huumausaineetkin peräisin eri puolilta maailmaa ja osa rikoshyödyistä ohjautuu lähtömaihin asti.

Kriminaalipoliittisessa päätöksenteossa tulisikin Valtakunnansyyttäjänviraston käsityksen mukaan tarkastella rahanpesurikollisuuden tilannetta muuallakin kuin Suomessa ja tuntea laajemmin vastuuta rikollisuustilanteesta ainakin koko EU-alueella. Rikollisuus

toimii kansainvälisesti, joten rikollisen toiminnan ja sen vaikutusten tarkastelu ei voine rajoittua yksinomaan valtiorajojen sisäpuolelle. Vapaan liikkuvuuden Euroopassa rikosten tuottamat haitat ovat joka tapauksessa yhteisiä.

Lopuksi Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että huumausaine- ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan tehostamista selvittänyt työryhmä on 14.3.2007 valmistuneessa raportissaan kuvannut järjestäytyneen rikollisuuden tilannetta Suomessa. Työryhmän mukaan Suomessa toimi tarkasteluajanjaksona 75–80 rikollisryhmää, joista 33 täytti EU:n järjestäytyneen rikollisryhmän kriteerit. Venäjän ja Baltian maiden järjestäytyneellä rikollisuudella on merkittävä asema Suomessa. Tunnistetuista rikollisryhmistä hieman yli 40 vaikuttaa pääasiassa huumausainerikollisuudessa ja noin kymmenen ryhmän päätoimiala liittyy talousrikollisuuteen. Loput ryhmistä tekevät omaisuus- ja väkivaltarikoksia, harjoittavat alkoholin ja savukkeiden salakuljetusta ja laitonta myyntiä, laitonta asekauppaa ja paritusta. Kysymys on kaikilta osin toiminnasta, johon liittyy taloudellinen hyöty ja rahanpesu.

3 Yksityiskohtainen lausuntopalaute

3.1 Rahanpesun tunnusmerkistön muutos (RL 32:6)

Työryhmä on esittänyt muutettavaksi RL 23 luvun 6 §:n säännöstä rahanpesusta siten, rangaistussäännöksen 1 kohdan mukaiseen tekemuotoon lisätään tekoapojen luetteloon rikoksella hankitun omaisuuden hallussapito. Sen sijaan työryhmä ei ole katsonut tarpeelliseksi muuttaa rahanpesun tunnusmerkistöä siten, että rikoshyödyn hankkimisen, hallussapidon ja käyttämisen kohdalla poistettaisiin vaatimus peittämis- tai häivyttämistarkoituksesta tai siitä, että teko johtaa tuollaiseen seuraukseen.

Lausunnonantajista **Sisäasiainministeriö (poliisiosasto), Ulkoasiainministeriö, Helsingin käräjäoikeus, Keski-Suomen käräjäoikeus, Helsingin syyttäjänvirasto, Keskusrikospoliisi, Tullihallitus, Keskuskauppakamari, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto, Finanssialan keskusliitto, Elinkeinoelämän keskusliitto, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, professori Matti Tolvanen ja valtiosyyttäjä Ritva Sahavirta** kannattavat työryhmän ehdotusta. **Valtakunnansyyttäjänvirasto ja Keski-Suomen syyttäjänvirasto** esittävät tunnusmerkistön tarkistamista muilta osin.

Sisäasiainministeriön (poliisiosaston) mielestä työryhmän esitys rahanpesurikoksen tunnusmerkistön muuttamiseksi lisäämällä tekoapaluetteloon rikoshyödyn hallussapito on hyvin perusteltua.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan hallussapidon lisääminen tekoavaksi rahanpesun tunnusmerkistöön on kannatettavaa ja nykytilassa ollut ilmeinen puute. Selkeä säännös helpottaa niin rikosentekijän puolustuksen työtä kuin tuomioistuimen ratkaisutoimintaa. Lisäksi käräjäoikeus yhtyy työryhmän näkemykseen, että edellä mainitulla säännöksellä tehostetaan rahanpesun torjuntaa.

Keski-Suomen käräjäoikeuden mielestä työryhmämietinnössä esitetyt säännösmuutokset ovat perusteltuja ja sellaisinaan kannatettavia.

Valtakunnansyyttäjänviraston arvion mukaan RL 32:6:n mukainen rahanpesun perustunnusmerkistö on osittain epäselvä ja kaipaa tarkistamista muiltakin kuin työryhmän esittämiltä osin. Perustunnusmerkistön suhde tuottamukselliseen tekemuotoon ei myöskään ole rikoslainopillisesti looginen. Tarkoitus- ja seuraustunnusmerkistön suhde ja sääntelyn johdonmukaisuus on nykyisen säännöstekstin pohjalta vaikeasti hahmotettavissa. Myös tunnusmerkistöihin liittyvän rahanpesun yrityksen sisällön jäsentely on hankalaa. Jos tekijä esimerkiksi käyttää rikoshyötyä peittääkseen ja häivyttääkseen hyödyn alkuperän ja myös onnistuu peittämisessä, hänen menettelynsä täyttäneen kummankin kohdan mukaisen tunnusmerkistön. Tällöin tekijää voitaneen syyttää molempien tai kumman tahansa kohdan perusteella, joskin tahallisuusvaatimus kohdassa 1 on korostetumpi kuin kohdassa 2. Jos kohdan 1 edellyttämä tahallisuusvaatimus ei täyty eikä kohdassa 2 mainittu peittäminen tai häivyttäminen onnistu, henkilö voinee kohdassa 1 vaadittua alemmallakin tahallisuustasolla syyllistyä kohdassa 2 tarkoitettun peittämisen ja häivyttämisen yritykseen.

Eräs tapa lähestyä kohtien 1 ja 2 keskinäistä suhdetta on arvioida kohtaa 1 rahanpesun ”valmisteluna” ja kohtaa 2 ”täytettynä tekona”. Tämän lähestymistavan mukaisesti kohdan 1 tunnusmerkistön mukaisen rahanpesun yrityksessä olisi itse asiassa kysymys valmistelun yrityksen kriminalisoinnista.

Ratkaisussa KKO 2009:59 syyte oli tilanteessa, jossa rikoshyötyä oli käytetty kulutukseen ja ”makeaan elämään”, perustettu pelkästään kohdan 1 tarkoitustunnusmerkistöön, jolloin korkein oikeus on joutunut pohtimaan tämän tunnusmerkistön mukaista korostettua tahallisuusvaatimusta. Mikäli syyte olisi perustunut kohdan 2 seuraustunnusmerkistöön, mikä jutun tosiseikkojen perusteella näyttäisi myös olleen mahdollista, korkeimman oikeuden lähestymistapa olisi voinut olla toinen tahallisuusvaatimuksen ollessa kohdan 2 soveltamisessa olennaisesti alemmalla tasolla.

Työryhmän olisi tullut pohtia rahanpesun tunnusmerkistön selkeyttämistä tarkoitus- ja seuraustunnusmerkistön keskinäisen suhteen osalta. ”Kilpailevien” tunnusmerkistöjen epäselvä suhde saattaa jatkossakin aiheuttaa syyttäjän väittämisen- ja vetoamistaakkaan sekä tuomioistuimen syytesidonnaisuuteen liittyviä tarpeettomia ongelmia tilanteissa, joissa syyttäjä valitsee syytteesä pohjaksi vain toisen rahanpesun tunnusmerkistöistä.

Lisäksi työryhmän mietinnössä on useissa yhteyksissä korostettu legaliteettiperiaatteen merkitystä rangaistavuuden rajoja määriteltäessä. Rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisen tarkoitustunnusmerkistön mukaista korostettua tahallisuusvaatimusta ei ole kuitenkaan tässä suhteessa pidetty ongelmallisena, vaikka nimenomaan tahallisuusvaatimuksen sisältö käytännössä määrittää rangaistavan menettelyn rajat. Tahallisuus on rikosoikeuden keskeisimpiä vastuuta määrittäviä käsitteitä. Laillisuusperiaatteen kannalta on arveluttavaa, jos rikosoikeudellisen vastuun alaan näin tärkeällä tavalla vaikuttava peruste jää lain sanamuodon perusteella epäselväksi.

Rikoslain vakiintuneiden kirjoitustapamallien perusteella näyttäisi siltä, että korostetulla tahallisuusvaatimuksella on rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu nimenomaan tarkoitustahallisuutta. Tarkoitustahallisuuden vakiintuneen määritelmän mukaan tekijä toimii tahallaan, jos tietty tunnusmerkistön mukainen seuraus kuten rahanpesun kohdalla rikoksella hankittujen varojen alkuperän ”peittyminen” ja ”häipyminen” on toiminnan välitön päämäärä. Tarkoitustahallisuudessa tekijä nimenomaan tahoo, tarkoittaa ja tavoittelee tunnusmerkistön mukaista seurausta. Tällaista tarkoitusta on objektiivisten seikkojen perusteella joskus vaikea liittää esimerkiksi rikoshyödyn nopeatahtiseen tuhlaamiseen tai muuhun näkyvään käyttämiseen.

Ritva Sahavirta on väitöskirjassaan (Rahanpesu rangaistavana tekona 2008, s. 168) onnistuneesti luonnehtinut 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisen tarkoitustunnusmerkistön mukaista korostettua tahallisuusvaatimusta ahneustunnusmerkiksi. Valtakunnansyyttäjänvirasto ehdottaakin, että lainkohtaan legaliteettiperiaatteen ja selvyuden vuoksi lisätään ahneustunnusmerkkiä kuvaava ilmaus: ”...ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai *pitää hallussaan* rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta *hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä* tai peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden alkuperän tai avustaa kseen rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka...”.

Ehdotetuoin tavoin täydennettynä tunnusmerkistö kattaisi riittävän selvästi myös ne tilanteet, joissa rikoksen tuottamaa varallisuutta hyödynnetään silläkin uhalla, että menettely nimenomaan herättää rahoituksen alkuperään liittyviä epäilyjä ja heikentää rikoksentehtäjän mahdollisuuksia välttää rikoksensa oikeudelliset seuraukset. Esimerkiksi rikoshyödyn nopeatahtinen tuhlaaminen pikemminkin lisää omaisuuden luonteen ja alkuperän näkyvyyttä kuin peittää tai häivyttää sitä. Tällöin on vaikea väittää rikoksentehtäjän toimineen peittämis- tai häivyttämistarkoituksessa. Sen sijaan tällaisen menettelyn ilmeisenä tarkoituksena on hyödyn hankkiminen itselle tai toiselle.

Helsingin syyttäjänvirasto pitää kannatettavana ehdotusta siltä osin kuin rahanpesun tunnusmerkistöön ehdotetaan lisättäväksi yhdeksi tekotavaksi hallussapito.

Keski-Suomen syyttäjänviraston mukaan mietinnössä (s. 37–38) lausutun perusteella on tulkittavissa, että seurausta ja tarkoitusta edellyttävälle tunnusmerkistötekijöille on annettu oikeuskäytännössä niin laaja tulkinta, että käytännössä tahallinen (ja jopa tuotantamuksellinen) rikoshyödyn hankkiminen, hallussapito ja käyttäminen ovat rangaistavia. Jotta tämä työryhmän esittämä näkemys voidaan hyväksyä, tulisi tunnusmerkistö muuttaa sitä vastaavaksi. Käytännössä se voisi tapahtua poistamalla vaatimus peittämis- ja häivyttämistarkoituksesta tai siitä, että teko johtaa tuollaiseen seuraukseen.

Peittämis- ja häivyttämistarkoituksen poistaminen tunnusmerkistötekijöinä mahdollistaisi yhden tunnusmerkistön käyttöönoton, joka selkeyttäisi rangaistussäännöstä ja tehostaisi rahanpesurikoksen hahmottamista ja rangaistussäännöksen soveltamista. Samalla rikoshyödyn poissaaminen tehostuisi. Toisaalta samalla tulisi arvioitavaksi, tarvitaanko Suomen rikoslaisissa kahta päällekkäistä tunnusmerkistöä (kätkemisrikos/rahanpesu) vai voitaisiinko sääntely toteuttaa kuten Norjassa (317 §).

Keskusrikospoliisi pitää hyvänä, että rahanpesun tunnusmerkistöön lisätään tekotavaksi rikoshyödyn hallussapito.

Tullihallitus pitää työryhmän näkemystä kannatettavana ja toteaa, että rahanpesun tekomuotoja on analysoitu varsin yksityiskohtaisesti. Vaikka rikoshyödyn hallussapito saattaa jo nykyisen rahanpesutunnusmerkistön mukaan olla rangaistavaa, asiantila ei ilmene laillisuusperiaatteen edellyttämällä tavalla nimenomaisesti laista.

Keskuskauppakamari yhtyy työryhmän esitykseen.

Suomen Asianajajaliitto katsoo mietinnössä esitetyllä tavalla, että nykyisessä rahanpesukriminalisoinnissa tekotapojen suhteen rangaistavuuden ala on sinänsä määritelty rikoslaisissa tarkoituksenmukaisella ja kansainväliset velvoitteet täyttävällä tavalla. Hallussapidon lisääminen teonkuvaukseen on rikoslain täsmällisyysvaatimuksen näkökulmasta kuitenkin aiheellista.

Finanssialan keskusliiton mielestä rikoshyödyn hallussapidon lisääminen rahanpesun tunnusmerkistöön on lähinnä informatiivista, sillä voimassa olevaan rahanpesulakiin on kirjattu ilmoitusvelvollisen kannalta relevantit tekumuodot. **Elinkeinoelämän keskusliitto** yhtyy FK:n näkemyskseen.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n mukaan rahanpesun rangaistavuuden laajentaminen mietinnössä esitetyllä tavalla on kannatettavaa, sillä rahanpesu liittyy talousrikollisuuteen ja harmaaseen talouteen. Lisäksi rahanpesulla saattaa olla kytköksiä myös korruptioon.

Professori Matti Tolvasen mielestä omaisuuden hallussapidon lisääminen rahanpesurikoksen tunnusmerkistöön on perusteltua Suomen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi. Pelkällä hallussapidolla voidaan tietenkin vaikeuttaa rikoshyödyn jäljittämistä. Tällainen teko tulee tosin yleensä myös kätkemisrikoksena rangaistavaksi. Muutos on perusteltu siksi, että kätkemisrikoksen esirikosten piiri on suljettu.

Lisäksi Tolvanen on samaa mieltä työryhmän kanssa, ettei tunnusmerkistöstä ole tarpeen poistaa termejä ”häivyttääkseen tai peittääkseen”. Tunnusmerkistö täyttää nyky muodossaan Suomen kansainväliset sopimusvelvoitteet.

Valtionsyyttäjä Ritva Sahavirta kritisoi, ettei mietinnössä (s. 37–38) tai aikaisemmissa valmistelutöissä ole mietitty, olisiko sellainen rikoshyödyn hankkiminen, hallussapito ja käyttäminen, jolla ei ole erityistä peittämistä tai häivyttämistarkoitusta tai joka ei johda tuollaiseen seuraukseen, mahdollista kriminalisoida säätämällä sitä koskeva rajoitussäännös kuten esimerkiksi Ruotsissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Viittaus rahoituslaitoksia koskevaan muuhun sääntelyyn on vähintäänkin epäselvä rikosoikeudellisessa yhteydessä.

Mietinnössä todetaan edelleen, että nykyisten rahanpesusäännösten soveltamisala on jo nyt niin laaja, että se täyttää kansainväliset velvoitteet. Mietinnön mukaan oikeuskäytännössä seurausta ja tarkoitusta edellyttävälle tunnusmerkistökijöille ja tuottamuksellisen rahanpesun tulkinnalle on annettu oikeuskäytännössä niin laaja tulkinta, että käytännössä tahallinen ja jopa tuottamuksellinen rikoshyödyn hankkiminen, hallussapito ja käyttäminen ovat jo rangaistavia tekoja. Jotta tämä olisi hyväksyttävää, tämän tulisi selvästi ilmetä myös rahanpesua koskevista rangaistussäännöksistä. Laillisuusperiaate edellyttäne, että tällainen muutos säännösten soveltamisalan tulkinnassa tulisi näkyä myös rangaistussäännöksissä. Kyseessä on aikaisempaan verrattuna huomattava soveltamisalan laajennus ilman erityistä rajoitussäännöstä, jonka laatimista on aikaisemmin pidetty vaikeana.

Jos rajoitussäännöksen säätäminen katsottaisiin tarpeelliseksi, Sahavirta pitäisi tarkoituksenmukaisena säätää se vastaavalla tavalla kuin Yhdistyneessä Kuningaskunnassa. Rangaistavuuden ulkopuolelle tulisi näin ollen jättää tunnusmerkistön muutoin täyttävät teot, jos ne ovat tapahtuneet käypään hintaan eivätkä ole edistäneet toisen tekemää rikosta. Näin esimerkiksi päivittäistavarakauppiaat ja muu laillinen vaihdanta, joka tapahtuu tavanomaisin ehdoin eikä tarkoituksena ole edistää toisen rikosta, jäisivät soveltamisalan ulkopuolelle.

Edellä mainitun perusteella hallussapidon lisääminen tekotapaluetteloon on kannatettavaa.

3.2 Salahanke (RL 32:8)

Työryhmä ei esitä muutoksia RL 32 luvun 8 §:n salahankkeen rangaistavuuden alaan.

Lausunnonantajista **Sisäasiainministeriö (poliisiosasto)**, **Ulkoasiainministeriö**, **Helsingin käräjäoikeus**, **Keski-Suomen käräjäoikeus**, **Valtakunnansyyttäjänvirasto**, **Helsingin syyttäjänvirasto**, **Keski-Suomen syyttäjänvirasto**, **Keskusrikospoliisi**, **Tullihallitus**, **Keskuskauppakamari**, **Suomen Lakimiesliitto**, **Finanssialan keskusliitto**, **Elinkeinoelämän keskusliitto** ja **Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry** yhtyvät työryhmän näkemykseen. **Suomen Asianajajaliitto** esittää säännöksen tarkistamista muilta osin. **Professori Matti Tolvanen** ja **valtiosyyttäjä Ritva Sahavirta** esittävät harkittavaksi, että myös salahanke perustekomuotoiseen rahanpesuun säädetään rangaistavaksi.

Sisäasiainministeriön (poliisiosaston) mielestä salahankkeen rangaistavuuden osalta tilanteen säilyttäminen ennallaan on perusteltu hyvin.

Valtakunnansyyttäjänvirastolla ei salahankkeen osalta ole työryhmän mietinnön johdosta huomautettavaa tai lausuttavaa.

Keskusrikospoliisilla ei salahankkeen rangaistavuuden osalta ole huomautettavaa.

Keskuskauppakamari yhtyy työryhmän esitykseen.

Suomen Asianajajaliitto on jo aiemmissa yhteyksissä todennut, että salahanke-doktriini (conspiracy) sopii suomalaiseen oikeusjärjestelmään ja rikosoikeuden yleisiin oppeihin erityisen huonosti. Tässä suhteessa jo olemassa olevaakin sääntelyä (RL 32:8; salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi) on pidettävä epäonnistuneena kansainvälisten sopimusten implementointina. Lainkohtaa ei ole tiettävästi koskaan sovellettu. Asianajajaliiton mielestä säännös on laillisuusperiaatteen näkökulmasta hyvin ongelmallinen ja johtaa sovellettaessa merkittäviin oikeusturvariskeihin. Sen sijaan, että harkittaisiin FATF:n esittämien tavoin tavallisenkin tekemuodon lisäämistä salahankekriminalisoinnin piiriin, Asianajajaliitto katsoo olevan syytä harkita voimassa olevan RL 32:8:n teonkuvauksen tarkentamista rikoksen valmistelua koskevien periaatteiden pohjalta ilman, että lainkohdan soveltamisalaa laajennettaisiin.

Finanssialan keskusliitto kannattaa työryhmän ehdotusta, ettei rahanpesun perustunusmerkistön yhteydessä salahanketta kriminalisoida. Työryhmä on perustellut kannanottonsa hyvin. **Elinkeinoelämän keskusliitto** yhtyy FK:n näkemykseen.

Professori Matti Tolvanen toteaa, että salahanke törkeään rahanpesuun on jo nyt rangaistavaa. Rajanveto törkeän ja perusmuotoisen tekemuodon välillä on kaikkea muuta kuin yksiselitteinen. Myös rahanpesu perusmuodossaan on vakava rikos ja liittyy usein organisoituun rikollisuuteen. Siksi Tolvanen esittää harkittavaksi, että myös salahanke perustekomuotoiseen rahanpesuun säädettäisiin rangaistavaksi.

Valtiosyyttäjä Ritva Sahavirta toteaa, ettei salahankkeen kriminalisoinnille Suomen kansainvälisten sitoumusten mukaisesti voida sanoa olevan oikeusjärjestelmän peruspe-

riiaatteisiin kiinnittyviä esteitä, koska salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi on jo kriminalisoitu. Kansainvälisten velvoitteiden täyttämättä jättämisen perusteeksi ei voitane myöskään esittää, ettei laajentamiselle ole ilmennyt käytännön tarvetta. Kyse on kansainvälisten velvoitteiden täyttämisestä, ei kotoperäisen rikosoikeudellisen sääntelyn tarpeen arvioimisesta.

Lisäksi mietintöön sisältyvään luetteloon rikoslaissa jo olevista valmistelu- ja salahankekriminalisoinneista sisältyy varsin lievästikin rangaistavia tekoja. Salahanke rahanpesun tekemiseksi ei olennaisesti poikkeaisi niistä. Oikeuspoliittisesti ongelmallisempaa Sahavirran mielestä on, ettei valmistelusta tai salahankkeesta ole yleisiä säännöksiä, vaan niiden tulkinta on jätetty täysin lainkäyttäjälle.

3.3 Itsepesu (RL 32:11.1)

Työryhmä ei esitä muutoksia RL 32 luvun 11 §:n 1 momentin rajoitussäännökseen itsepesun rankaisemattomuudesta.

Lausunnonantajista **Ulkoasiainministeriö, Helsingin käräjäoikeus, Keski-Suomen käräjäoikeus, Tullihallitus, Keskuskauppakamari, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto, Finanssialan keskusliitto, Elinkeinoelämän keskusliitto, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry ja professori Matti Tolvanen** yhtyvät työryhmän näkemykseen. **Valtakunnansyyttäjänviraston, Helsingin syyttäjänviraston, Keski-Suomen syyttäjänviraston, Keskusrikospoliisin ja valtiosyyttäjä Ritva Sahavirran** mielestä itsepesu tulisi säätää rangaistavaksi. **Sisäasiainministeriö (poliisiosasto)** esittää säännöksen muuttamista Ruotsin ja Tanskan mallin mukaisesti. **Korkeimman oikeuden** mielestä aihepiiriä tulisi tarkastella yksityiskohtaisemmin.

Sisäasiainministeriön (poliisiosaston) mukaan itsepesun rangaistavuuden osalta työryhmä on arvioinut perusteellisesti lainmuutosta sekä puolesta että vastaan esitettyjen kriteereiden kautta ja esitetyt perustelut ovat kattavia. Huomioiden FATF:n kannanotot tulisi kuitenkin vielä harkita olisiko Suomessa mahdollisuuksia toteuttaa Ruotsin ja Tanskan mallia, jossa voidaan tuomita rahanpesusta, jos ei ole tuomittu esirikoksesta tai kätkemisestä.

Korkeimman oikeuden näkemyksen mukaan kysymys, onko itsepesun sääntelyn säilyttäminen ennallaan (rankaisemattomana) perusteltu, on periaatteellisempi kuin yksittäisen tunnusmerkistön muuttaminen, koska kansainväliset velvoitteet edellyttävät itsepesun kriminalisoimista, elleivät perustuslain periaatteet, oikeusjärjestelmän peruskäsitteet tai lainsäädännön peruseriaatteet edellytä tästä poikkeamista. Kysymys on siten, onko Suomen oikeusjärjestelmässä sellaisia sisällöltään riittävän täsmällisiä periaatteita, jotka estävät itsepesun kriminalisoimisen.

Mietinnössä esitetty arvio, että itsepesun kriminalisointivaatimukset perustuvat viime kädessä näkemykseen, jonka mukaan talousrikosten rangaistavuuskäytäntöä ei koeta riittävän ankaraksi, on Korkeimman oikeuden mielestä liian yleisluonteinen. Itsepesun rankaisemattomuuden ongelmalliset piirteet liittyvät nimittäin erityisesti sellaisiin yksittäistapauksiin, joissa kaikinainen osallisuus esirikokseen sulkee kokonaan pois rahan-

pesun rangaistavuuden. Osallisuus esirikokseen voi tietyn henkilön kohdalla olla rikos-oikeudellisesti selvästi vähemmän moitittava kuin rahanpesun tunnusmerkistön täyttävä, esirikoksen jälkeen tapahtunut menettely. Lisäksi ulkomailla tehtyyn eririkokseen voi tosiasiallisesti jäädä kokonaan rankaisemattomaksi, mutta silti se sulkee pois rahanpesun rangaistavuuden.

Työryhmä on oman kantansa tueksi nojautunut yleisiin kriminalisointiperiaatteisiin. Korkein oikeus toteaa, että mietinnössä esitetty argumentaatio on osin varsin yleisluonteisella tasolla. Oikeushyvien suojelun periaatteeseen, ultima ratio -periaatteeseen ja hyöty-haitta-punninnan periaatteeseen nojautuvat perusteet ovat sellaisia, joiden merkitystä tulee arvioida jo sopimukseen ja sen velvoitteisiin liityttäessä. Näiden yleisten kriminalisointiperiaatteiden osalta itsepesun rangaistavuus ei poikkea monista muista kansainvälisten velvoitteiden nojalla toteutetuista kriminalisoinneista. Nämä perustelut eivät vakuuttavasti osoita oikeusjärjestyksen perusperiaatteita loukattavan itsepesun rangaistavaksi säätämislä.

Mietinnössä todetu tavoin itsepesusta erikseen rankaiseminen ei ole lähtökohtaisesti perusteltua kotimaisten lainkonkurrenssi- ja jälkitekko-oppien nojalla. Sen arvioiminen, muodostuuko näistä estettä kansainvälisten velvoitteiden mukaisen kriminalisoinnin toteuttamiselle, edellyttää yksityiskohtaisempaa tarkastelua. Periaatteellinen este kriminalisoinnille voisi olla laillisuusperiaatteen edellyttämän täsmällisyyden ja ennakoitavuuden puuttuminen. Työryhmä onkin perusteluissaan vasta-argumenttina itsepesun rangaistavuudelle viitannut erityisesti lainkonkurrenssia koskevien tilanteiden vaikeaselkoisuuteen. Tätä tulee kuitenkin arvioida konkreettisesti tulkintaympäristössä eli tietyn (ehdotetun) tunnusmerkistön todennäköisen soveltamisalan perusteella.

Mietinnössä on arvioitu perustunnusmerkistössä rangaistavuuden alaa rajoittavien tarkoitus- ja seuraustunnusmerkkien säilyttäminen kansallisessa lainsäädännössä välttämättömäksi. Vastaavin tavoin olisi Korkeimman oikeuden mukaan arvioitava, millä tavoin itsepesun rangaistavuus olisi toteutettavissa siten, että laillisuusperiaatteen vaatima riittävä ennakoitavuus täyttyy.

Nyt työryhmän työhön ei sisälly arviota, mitä rajoitustunnusmerkkejä itsepesua koskevaan rangaistussäännökseen tulisi mahdollisesti liittää. Muodostaisivatko tarkoitus- ja seuraustunnusmerkit yhdessä RL 32:11.2:n rajoitussäännöksen kanssa riittävän täsmennyksen vai tarvittaisiinko mahdollisesti muita rajauksia. Lainkonkurrenssin osalta ei ole myöskään arvioitu, olisiko konkurrenssitilanteiden ratkaisemiseen otettava kantaa lainsäätäjän toimesta. Ilman edellä todetun kaltaista konkreettista soveltamistilanteiden punnintaa ei voida luotettavasti arvioida, olisiko itsepesuun liittyvien lainkonkurrenssitilanteiden harkinta lainkäytössä niin ongelmallista kuin mietinnössä ennakoitaan.

Edellä lausutuista syistä Korkein oikeus toteaa, että mietinnön nojalla ei ole vielä mahdollista riittävän yksityiskohtaisesti arvioida, asettaisiko laillisuusperiaate esteitä itsepesun kriminalisoinnille.

Helsingin kärjäoikeus yhtyy työryhmän kantaan säilyttää rikoslain 32 luvun 11 §:n 1 momentti ennallaan. Työryhmä on käsitellyt itsepesua perusteellisesti mietinnössään sivuilla 40–53.

Omalta osaltaan käräjäoikeus toteaa, ettei sen oikeuskäytännössä rahanpesurikosten rangaistavuuden edellytykseksi ole asetettu esirikoksen tekijän tuomitsemista tai että hänet olisi voitu tuomita teosta eikä edes sitä, että esirikoksen tekijä on tiedossa. Rangaistavuuden edellytyksenä on, että kyseessä on in abstracto rangaistava teko, joka on tuottanut taloudellista hyötyä.

Edelleen työryhmä on käsitellyt mietinnössään itsepesun kriminalisoinnin mahdollisuutta yleisiä rikosoikeudellisia periaatteita loukkaamatta, mahdollisen kriminalisoinnin hyötyjä ja haittoja sekä kriminalisoinnin tarkoituksenmukaisuutta. Käräjäoikeudella ei tältä osin ole työryhmän esitykseen huomautettavaa tai lisättävää muilta osin kuin rangaistuksen mittaamisesta esitettyjen kommenttien osalta. Käräjäoikeuden mukaan itsepesun mahdollisesta kriminalisoinnista ei aiheudu rangaistuksen mittaamiseen ongelmia, sillä kyse on kokonaisarviointista rahanpesu- sekä päärikoksen osalta. Rangaistuksen mittaamisesta on rikosasioissa vankka rutiini käräjäoikeuksissa.

Keski-Suomen käräjäoikeuden mielestä itsepesun osalta omaksuttua linjaa voidaan pitää hyvin perusteltuna ja hyväksyttävänä.

Valtakunnansyyttäjänvirasto esittää RL 32:11:n rajoitussäännösten kumoamista kokonaisuudessaan.

Rajoitussäännösten taustalla on perinteisiin asenteisiin liittyvä pyrkimys nähdä rahanpesu eräänlaisena ”varastetun tavaran kätkemisenä”. Rahanpesuun liittyvässä lainvalmistelussa on Suomessa käytetty säännönmukaisesti esimerkkeinä varkauksia, pankkiryöstöjä tai muita omaisuusrikoksia (näin edelleen myös työryhmän mietinnössä, s. 40–41). Tätä taustaa vasten on ollut aikanaan luontevaa nähdä ongelmana myös tilanne, jossa perheen huoltaja joutuu anastamaan ruokkiakseen lapsensa (niin sanottu leipäperustelu). Tätä perin harvinaista soveltamistilannetta varten on katsottu välttämättömäksi sisällyttää lainsäädäntöön rikoslain 32 luvun 11 §:n 2 momenttiin erityinen rajoitussäännös.

Rikoslain 32 luvun 11 §:n 2 momentin rajoitussäännös (leipäperustelu) on modernissa hyvinvointivaltiossa tarpeeton. Suomessa kenenkään ei tarvitse varastaa tai tehdä muita rikoksia ruokkiakseen perheensä. Rahanpesulla ei muutenkaan ole liittymäkohtia yhteistalouden tavanomaisten tarpeiden kanssa.

Kuten työryhmän mietinnöstä (s. 16) ilmenee, rahanpesun esirikoksena on tyypillisesti huumausainerikos eivätkä anastusrikokset. Wienin huumausaineyleissopimukseen sisältyvän rahanpesun määritelmän esikuvana ovat olleet Yhdysvalloissa vuonna 1986 säädetyt rahanpesusäännökset. Tämä seikka on aikanaan aiheuttanut muutosvastarintaa kotimaisessa lainvalmistelussa. Tarkastelukulma on ehkä tästä johtuen haluttu suunnata korostuneen kotimaisiin ja humaaneihin näkökohtiin kuten leipäperusteluun.

Kun arvioidaan rahanpesusäännösten yleisintä soveltamisalaa eli järjestäytyntä kansainvälistä huumausainekauppaa, voidaan todeta, että toimintaa harjoittavat ryhmät ovat yleensä suhteellisen selvästi organisoituneita. Niissä on yhden tai useamman henkilön ydinryhmä, jolla on kansainväliset yhteydet aineen tuottajiin ja maahantuojiin. Ydinryhmä käyttää apunaan kuriireja, välittäjiä ja myyjiä. Samat tai eri apurit vastaavat velkojen perinnästä, tilityksistä ja rahojen siirroista ulkomaille. Toiminnassa on kysymys huomattavan taloudellisen hyödyn hankkimisesta ryhmän johdolle. Merkittävä osa tuo-

tosta tilitetään ulkomaille tai pestään kotimaassa. Apurit saavat osuutensa hyödystä rahana tai huumausaineena. Hyöty jakautuu eri tason osallisten kesken epätasaisesti.

Huumausaineen maahantuonnista, varastoinnista ja levittämisestä vastaavat ryhmän sisällä usein samat henkilöt kuin velkojen perinnästä ja hyödyn tilittamisestä. Tilitykset ja varojen siirrot ulkomaille voivat tapahtua kuukausia maahantuonnin jälkeen. Toiminnot ovat usein niin eriytettyjä, ettei rikosprosessissa voida väittää kaikkien osallisten yhdessä ja yksissä tuumin tekijäkumppaneina suorittaneen tiettyä useista osasista koostuvaa törkeää huumausainerikosta. Välittäjä ei välttämättä tiedä, millaisista kaupoista ja maksujärjestelyistä myyjä ja ostaja keskenään sopivat tai milloin rahoja tilitetään ja siirretään. Kuriirillakaan ei välttämättä ole tietoa, mihin kokonaisuuteen hänen toimintansa liittyy. Velkojen perijä ei tiedä, minkä huumausaine-erän maksuista on kysymys. Jos välittäjä ja kuriiri myöhemmin ottavat osaa omien rikostensa organisaatiolle tuottaman rikoshyödyn käsittelyyn, on varsin keinotekoista lähteä siitä, että heidän toiminnassaan olisi kysymys ”esirikoksesta ja jälkiteosta”. Rikoshyötyä ei korvamerkitä. Useista yksittäisistä teoista tulevat rahavirrat kohtaavat ja päätyvät eri tavoin rikosyhtymän kassaan ja lopullisille hyödynsaajille.

Rikollinen toiminta rikollisryhmässä sekä siihen liittyvät rakenteet ja tekotavat muodostavat haasteen perinteiselle rikosoikeudelle, joka on rakentunut ajatukselle yksilöiden tekemistä yksittäisistä rikoksista. Perinteisessä rikollisuudessa ovat painottuneet yksilöiden tekemät yksittäiset rikokset, kun taas moderniin yhteiskuntaan kuuluu toimiminen systemaattisemmin, laajemmassa mittakaavassa ja suurempien voittojen tavoittelu. Tämä edellyttää yleensä aikaisempaa enemmän suunnitelmallisuutta ja usein myös tehokkaasti organisoitunutta, mutta ulkopuoliselle vaikeasti havaittavaa ja selvitettävää sisäistä yhteistoimintaa. Kansainvälinen huumausainekauppa ei noudata laillisen kaupankäynnin vakiintuneita muotoja. Myyjän ja ostajan roolit tai kaupan ehdot eivät useinkaan ole selkeästi erotettavissa tai havaittavissa.

Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan omaisuusrikoksia ja muita tavallisia rikoksia tehdään vastaavalla tavalla kuin ennen ja niillä hankitaan rikoshyötyä vastaavalla tavalla kuin ennen. Kysymys on kuitenkin siitä, että ne eivät enää ainoana vaihtoehtona riitä antamaan kuvaa rikollisuudesta, johon rahanpesu liittyy. Rahanpesuun tyypillisimmin liittyvä rikollisuuden olemus jää tavoittamatta, jos sitä tarkastellaan vain paloiteltuna perinteisen käsityksen mukaisesti yksittäisten ihmisten yksittäisinä tekoina. Rahanpesu liittyy kokonaisvaltaisempaan ja laajempaan rikolliseen toimintaan toisin kuin termi ”itsepesu”, joka on määriteltävissä nimenomaan yksittäisten tarkkarajaisten tekojen kautta.

Kun nykyaikaisen huumausainerikollisuuden monimuotoisuuteen kytketään käsite ”itsepesu”, voidaan helposti havaita valitun termin harhaanjohtavuus tässä asiayhteydessä. ”Itsepesuksi” kutsutussa ilmiössä ei useinkaan ole kysymys siitä, että rikokseen osallinen pesisi hänelle itselleen tulevia rahoja. Osalliset harvoin pesevät omaa rikoshyötyään. He pesevät organisaation tuottamaa rikoshyötyä, joka jakautuu useille henkilöthoille ja josta osa käytetään pääomana toiminnan jatkamiseen. Jos kuriiri saa maahantuontiosuudestaan pienen palkkion ja puoli vuotta myöhemmin tekee erillisen toimeksiannon perusteella ulkomaille huomattavan tilityksen aineen myyntituloista, häntä ei

Suomessa rangaista rahanpesusta. Kuriirin osallisuus esirikokseen on kuitenkin kaikin tavoin etäinen suhteessa rankaisematta jäävään jälkitekoon, rahanpesuun.

Edellä todetulla Valtakunnansyyttäjänvirasto korostaa, ettei ”esirikos/jälkiteko” -konstruktio tyypillisten huumausainerikosten kohdalla käytännössä toimi. Jos rahanpesijä on osallisena esirikoksessa, vaikkapa vain avunantajana (esimerkiksi autonkuljettajana), hän saa sen jälkeen Suomessa vapaasti pestä rahaa ilman rangaistusuhkaa. Kun tätä tilannetta verrataan Wienin yleissopimuksen johdannon lausumiin, voidaan todeta, ettei itsepesua koskeva rajoitussäännös vastaa yleissopimuksen tarkoitusta. Kun nimenomaan kansainvälinen huumausainerikollisuus, jota Wienin yleissopimus koskee, on rahanpesutoiminnan ydinaluetta, on vaikea puolustaa kantaa, jonka mukaan ”itsepesun” ei vallitsevissa olosuhteissa edelleenkään tulisi olla rangaistavaa.

Helsingin syyttäjänviraston lausunnossa on katsottu perustelluksi kiinnittää huomiota niihin käytännön ongelmiin, joita on aiheutunut voimassa olevan rikoslain 32 luvun 11 §:n 1 momentista erityisesti talousrikoksissa.

Syyttäjänvirasto toteaa, ettei itsepesun rankaisemattomuus sen käsityksen mukaan ole rikosoikeudellisten periaatteiden vastaista. Laillisuusperiaatteen vaatimus täyttyy, jos itsepesu kriminalisoidaan. Syyttäjänvirasto toteaa lisäksi laillisuusperiaatteen olevan yleismaailmallinen rikosoikeudellinen periaate, joka itsessään ei voine olla este kansainvälisten sopimusten tarkoittamien velvoitteiden täyttämiseksi tai edes kyseisten sopimusten tarkoittama turvalauseke. Muunlainen tulkinta vesittää sopimusten tarkoituksen ja selkeät velvoitteet.

Vakava taloudellinen rikollisuus on suunnitelmallista ja tähtää pitkäaikaiseen hyödystä nauttimiseen toisinaan jopa laskelmoidusti vankeusrangaistuksen kärsimisen jälkeisenä aikana. Rikoshihödyn häivyttäminen ulkomaille ”eläkepäivien turvaksi” perintä- ja konfiskaatiovaatimusten tavoittamattomiin on verraten yksinkertaista ja usein tekijän keskeinen motiivi ja toimintatapa. Esimerkiksi pankkipetossarjoja tehdään jopa omissa nimissä tietoisena rikoksen selviämiseksi, koska saavutettu taloudellinen hyöty on suurempi kuin odotettavissa olevasta rangaistuksesta koituvaa haittaa (esimerkiksi Helsingin käräjäoikeuden tuomio 27.11.2009, R 09/4713). Ei ole realistista olettaa, että esirikokset pystytään aina kaikessa laajuudessaan selvittämään. Vaikka selvittämättä ja tutkimatta jääneet omaisuuserät eivät ole esirikoksen näkökulmasta merkittäviä, ne voivat olla absoluuttisesti suuria muun muassa rahanpesijän kannalta.

Kriminalisointiperiaatteen ilmentämät kriminaalipoliittiset tarkoituksenmukaisuus- ja oikeudenmukaisuusnäkökohdat ovat rikollisuuden kansainvälistymisen ja vakavoitumisen myötä saaneet uutta sisältöä. Työryhmän esimerkkitaupaukset koskevat lähinnä eivakavaa rikollisuutta ja huumausainerikoksia.

Lainkonkurrenssioppi soveltuu huonosti rankaisemattomuuden perusteeksi, koska pääteon ja rahanpesun tekoajat voivat poiketa huomattavasti toisistaan. Ainakin vakavassa taloudellisessa rikollisuudessa rikoshihödyistä on usein tarkoitus hyötyä vuosia rikoksen ja vankilasta vapautumisen jälkeen. Lisäksi se, milloin teoista tuomitaan kahdesta eri rikoksesta, on oikeuskäytännön varassa ja ratkaisut vaihtelevat.

Esirikoksesta tuomitun rangaistuksen kattavuuden osalta syyttäjänvirasto lausuu, että väite, että se paha, mistä esirikoksessa rangaistaan, kattaa jo esirikoksella hankittuun esineeseen liittyvät teot, ei pidä talousrikosten kohdalla paikkaansa. Törkeän rahanpesun rangaistusasteikko (max. 6 vuotta) on ankarampi kuin yhdenkään törkeän talousrikoksen rangaistusasteikko (max. 4 vuotta). Tämän vuoksi esirikoksen tekijän rangaistuksen on mahdotonta kattaa kätkemiseen, salaamiseen ja käyttöön liittyvät teot. Talousrikokset eroavat tältä osin huumausainerikoksista, sillä törkeidenkin talousrikosten rangaistusasteikot ovat lieviä (max. 4 vuotta) törkeisiin huumausainerikoksiin (max. 10 vuotta) verrattuna. Lisäksi on huomattava, että talousrikoksissa, toisin kuin huumausainerikoksissa, rangaistuskäytäntö on vakiintunut sellaiseksi, että laissa mahdolliseksi säädettyä yhteistä maksimivankeusrangaistusta tai edes asteikon yläpäättä (talousrikoksissa max. 7 vuotta) ei pääsääntöisesti käytetä.

Suojeltavien oikeushyvien osalta syyttäjänvirasto esittää, että rikollista alkuperää olevan omaisuuden siirtymisen estäminen vilpittömässä mielessä oleville kolmansille tahoille on merkittävä suojeluintressi. Rikoshiöty voidaan määrätä menetettäväksi myös vilpittömässä mielessä olevalta kolmannelta taholta. Kolmas taho voisi menetettyään hankkimansa omaisuuden vaatia korvausta saantomieheltään eli rahanpesijältä. Varsin todennäköisesti korvausvaatimukset rahanpesijää kohtaan eivät johtaisi korvauksen saamiseen. Itsepesun säätäminen rangaistavaksi toimisi yleisestävasti hilliten rahanpesua ja kolmansille tahoille aiheutuvaa vaaraa.

Oikeudenmukaisuuden osalta syyttäjänvirasto toteaa, että nykysäännösten mukaan menettämisseuraamus vanhenee samassa ajassa kuin rikos. Rahanpesu voi jatkua pitkään rikoksen tekemisen jälkeen. Esimerkiksi kiristämällä saatu 10 miljoonan lunnasraha olisi menettämisseuraamusvaatimusten ulkopuolella, jos tekijä onnistuisi pakoilemaan syytettä 20 vuotta. Koska itsepesu ei ole rangaistavaa, ei varoja voitaisi konfiskoida myöskään rikoslain 32 luvun 12 §:n nojalla (ks. Sahavirta: Rahanpesu rangaistavana tekona, s. 402). Vähäisemmissä rikoksissa vanhenemisaika on luonnollisesti lyhyempi. Konfiskaatiosäännökset ovat muutoinkin ongelmallisia jo nykyisin oikeudenmukaisuusnäkökulmasta tilanteissa, joissa esirikoksella on asianomistaja (ks. mietintö s. 50). Erikseen pohdittava kysymys on asianomistajan oikeuksien turvaaminen konfiskaatiosäännöksiä uudistamalla. Laissa jo sisällä oleva ongelma ei voi olla este itsepesun kriminalisoinnille.

Syyttäjänvirasto kritisoi lisäksi, ettei työryhmä hyväksy FATF:n tulkintaa, että itsepesun rankaisemattomuus ei olisi kansainvälisten velvoitteiden näkökulmasta mahdollista kriminalisointiperiaatteiden nojalla (s. 43). Myös työryhmän näkemystä, jonka mukaan itsepesun rankaisemattomuudessa kansainvälisen oikeudellisen yhteistyön kohdalla ei ole ongelmaa laajasti luovutun kaksoisrangaistavuuden vuoksi (s. 41), voidaan perustellusti kritisoida.

FATF:n Suomea koskevissa suosituksissa on esitetty, että rahanpesutuomioiden vähäisyys johtuu siitä, että rahanpesutuomioissa on osoitettava linkki tiettyyn esirikokseen. Mietinnössä kritiikin vasta-argumentteina esitetyt ennakkoratkaisut KKO 2004:24 ja KKO 2001:97 eivät syyttäjänviraston käsityksen mukaan sovellu talousrikoksissa oikeus- tai tulkintaohjeeksi siitä, missä määrin esirikoksen tulee olla selvitetty. Tapauksissa esineiden/lääkeaineiden laiton alkuperä on perustunut irtaimen omaisuuden laatuun,

osto- ja myyntihintaan, pakkaustapaan ja ryhtyjien henkilökohtaisiin oloihin. Olosuhteissa näytöksi on riittänyt, että syytetyt eivät ole uskottavasti selittäneet saantojaan rehellisiksi. Kokemusperäisesti voidaan todeta, että näyttökysymykset ("linkit esirikokseen") ovat talousrikollisuudessa aivan toisella tasolla. Ongelmat syntyvät erityisesti laillisesta ja laittomasta liiketoiminnasta saatujen varojen sekoittuessa keskenään. Raha on eri asia kuin mainituissa korkeimman oikeuden ratkaisuista ilmenevät myyntipakkaukset. Tekijät ovat usein osin rehellistäkin liiketoimintaa harjoittavia liikemiehiä, joiden varallisuusolot eivät ensi näkemältä herätä epäilyksiä. Näin ollen FATF:n kritiikki on perusteltua.

Lisäksi syyttäjänvirasto katsoo työryhmän kannasta poiketen, että itsepesun kriminalisoimatta jättäminen saattaa vaarantaa kansainvälisen oikeudellisen yhteistyön rahanpesurikoksissa. Syyttäjänvirasto toteaa valtaosan oikeudellisesta yhteistyöstä koskevan normaaleja oikeusapupyynnöjä (EU:n yleissopimus oikeusavusta rikosasioissa, C197/2000). Kyseiset oikeusapupyynnöt jäävät vastavuoroisen tunnustamisen ulkopuolelle. Esimerkiksi Suomessa tavanomainen passiivinen veropetos (totaalinen ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti), ei ole laajasti kriminalisoitu Euroopassa. Jos A siirtää tällaista hankkimaansa rikoshyötyä miljoona euroa esimerkiksi Kyprokselle, joka ei anna oikeusapua veropetokseen, se voisi sitä kuitenkin antaa itsepesuun perustuen. Jos lainsäädäntöön tällainen mahdollisuus jätetään, sitä myös talousrikollisuudessa hyödynnetään.

Syyttäjänvirasto huomauttaa myös, että vastavuoroinen tunnustaminen niin sanottujen listarikosten osalta edellyttää teon osalta rangaistusmaksimia, joka on vähintään kolme vuotta vankeutta. Jos toisessa sopimusvaltiossa ei-törkeän tekemuodon rangaistusmaksimi on alle kolme vuotta, tuomioistuimen harkinnasta riippuen voisivat myös tällaiset rikokset jäädä vastavuoroisen tunnustamisen ulkopuolelle, jolloin oikeusapua ei tarvitsisi antaa.

Työryhmän tulkinnan mukaan myös *ne bis in idem* -kielto liittyy itsepesun kriminalisoinnin vasta-argumentteihin (s. 41). Kyseinen periaate, joka mahdollistaa kieltäytymisen oikeusavun antamisesta/vastavuoroisesta tunnustamisesta, on poikkeuksetta sisällytetty kaikkiin eurooppalaista oikeudellista yhteistyötä koskeviin implementoituihin tai valmisteilla oleviin lakeihin (ks. esimerkiksi EU-luovuttamispuitepäätös 3 artikla, jäädyttämispuitepäätös 7 artikla ja konfiskaatiopuitepäätös 8 artikla). Muistiossa esiin tuodun tulkintaperiaatteen yleinen hyväksyminen lain soveltajien keskuudessa voisi aiheuttaa vakavia ongelmia rahanpesuun liittyvässä eurooppalaisessa oikeudellisessä yhteistyössä.

Työryhmä on perustellusti kiinnittänyt huomiota niin sanottuun vähäiseen avunantoon liittyviin ongelmatilanteisiin. Työryhmän mukaan vain päärikoksen tekijään sovellettava rajoitussääntö voisi kuitenkin johtaa avunantajan näkökulmasta kohtuuttomaan lopputulokseen. Syyttäjänviraston käsityksen mukaan ongelmana ei kuitenkaan näyttäisi olevan itsepesun kriminalisointi vaan talousrikosten rangaistusasteikot. Siten enimmäisrangaistuksen korottaminen talousrikoksissa poistaisi vähäistä avunantoa koskevat vakavat oikeudenmukaisuusongelmat suhteessa päätekijään. Rajaussäännös esirikokseen osallisen kohdalla ei ole tarkoituksenmukainen työryhmän esittämin perustein.

Syyttäjänvirasto myös huomauttaa, ettei itsepesun kriminalisoinnin aiheuttamia tulkinta- ja oikeudenmukaisuusongelmia tule liioitella. Esimerkkinä työryhmän laintulkintaa koskevien ongelmien yliproblematisoinnista voidaan mainita s. 50–51 kuvattu Rolex-tapaus, jota koskevassa asiassa on jo annettu Helsingin käräjäoikeuden tuomio 7.9.2006 (R 06/7016). Rikollisjärjestön jäseneksi Italiassa todettu henkilö on tuomittu Suomessa kätkemisrikoksista mainittujen kellojen osalta. Itsepesun kriminalisoinnilla mietinnössä (s. 51) kuvatut ongelmat poistuisivat. Anastus-/kätkemisrikoksen ja rikollisryhmän jäsenyyttä koskevien kriminalisointien suojeluobjektit eivät ole yhtenevät. Laintulkinta on normaalia syyteharkintaan ja tuomitsemiseen liittyvää toimintaa, joka on jo 22 jäsenvaltiossa, jossa itsepesu on kriminalisoitu, jätetty oikeusviranomaisten tehtäväksi.

Lopuksi syyttäjänvirasto toteaa, että vähäinen osallisuus esirikokseen tarjoaa nykyisin rikosoikeudellisen immuniteetin suurimittaiseenkin rahanpesuun. Likaisen rahan hakeutuminen Suomeen voi olla viranomaisten näkökulmasta huomattavasti työllistävempää kuin itsepesun kriminalisoinnista aiheutuva rikostutkinta ja -prosessi (vrt. mietintö s. 45). Syyttäjänäkökulmasta on kokemuseräisesti todettavissa, että suunnitelmallisessa talousrikollisuudessa likainen raha hakeutuu juuri sinne, missä lainsäädännössä on aukkoja tai muita rikoksen selvittämistä vaikeuttavia normeja.

Helsingin syyttäjänviraston käsityksen mukaan saavutettavat hyödyt itsepesun kriminalisoinnilla olisivat huomattavasti suuremmat kuin sitä vastaan puhuvat seikat, joissa kyse on pitkälti vain teoreettistasoisesta problematisoinnista perinteisten oikeusteorioiden pohjalta. Kyseinen problematisointi ei ota huomioon yhteiskunnan ja siinä ilmenevän rikollisuuden monimutkaistumista, vakavoitumista ja kansainvälistymistä eikä meitä sitovia kansainvälisiä sopimuksia. Itsepesun kriminalisointi yhdessä esitutkinta- ja syyttämispakosta luopumisen kanssa tehostaisivat huomattavasti oikeudenmukaisen ja kohtuullisen rikosvastuun toteutumista sekä viranomaisresurssien käyttöä. Itsepesun kriminalisoinnin osalta asia tulisi saattaa jatkovalmisteluun.

Keski-Suomen syyttäjänvirasto toteaa aluksi, että esirikoksen suojaa koskevat kysymykset ovat usein varsin vaikeita etenkin talousrikoksissa, kun kyseessä on pitkään jatkunut rikoshyödyn peseminen. Itsepesun kriminalisointi poistaisi esirikoksen tuoman suojan, ja selkeyttäisi siten merkittävästi rahanpesukriminalisointeja sekä lisäisi niiden soveltamisalaa merkittävästi. Itsepesun kriminalisointi tehostaisi myös rikoshyödyn poissaantia.

Nykyisin pakkokeinoin muun muassa telekuuntelun avulla saadaan velallisen rikoksista sellaista näyttöä, jonka perusteella on syytä epäillä, että velallinen itse käyttää määräysvaltaa omaisuuteen, joka on siirretty keinotekoiseen varallisuusjärjestelyyn perustuen bulvaanin nimelliseen omistukseen. Jos ajatellaan esimerkiksi omaisuusjärjestelyä, jossa talousrikollinen siirtää rikoksiin käyttämänsä yhtiön varallisuuden pois yhtiön varallisuuspiiristä omaan henkilökohtaiseen varallisuuspiiriinsä ja tämän jälkeen niin sanotun keinotekoisien järjestelyjen suojaan, lähtökohtana lienee yhtiöön kohdistunut velallisen epärehellisyysteko. Kun tilanteessa salaisten pakkokeinojen käytön kautta saadaan esitutkinnassa näyttöä, että määräysvalta keinotekoisessa järjestelyssä on säilynyt velallisella, ei voitane enää perustellusti väittää, että tämä olisi siirtänyt rikoksella saamaansa omaisuuden oman varallisuuspiirinsä ulkopuolelle. Kyseessä on näennäinen varallisuusaseman heikentyminen, joka ei voine olla henkilökohtaista epärehellisyyttä. Toi-

saalta myöskään velallisen petos ei tulisi kyseeseen, jollei sattumoisin jotakin täytännönpanomenettelyä olisi kohdistettu samanaikaisesti velalliseen. Tilanteessa rikoshyöty on tekijän omassa varallisuuspiirissä peitettynä ja häivyttelynä keinotekoisena järjestelyn suojaan.

Edellä kuvatut järjestelyt ovat jo sinällään suunnitelmallisia ja niiden tarkoituksena on rahan peseminen. Näillä järjestelyillä pyritään nimenomaan siihen, että esirikoksen tekijä pystyy nauttimaan hankkimastaan rikoshyödystä. Keinotekoinen varallisuusjärjestely rakennetaan lähes aina esirikoksen tekijän määräyksestä ja ohjein tämän suoranaudessa käskyvallassa tai muuten alistetussa asemassa olevan lähisukulaisen tai muun bulvaanin nimiin. Tällainen lähisukulaisen tai muun bulvaanin alistaminen kestää yleensä pitkän aikaa ja johtaa siihen, että bulvaanin talous lopulta romahtaa ja tämä syyllistyy rahanpesun lisäksi uusiin talousrikoksiin. Usein kyseisten järjestelyiden päämääränä on lisäksi rikollisen toiminnan jatkaminen järjestelyn turvin.

Kyseisen järjestelyn kyseessä ollessa tulisi pystyä saattamaan esirikoksen tekijä rikosvastuuseen esimerkiksi yllytyksestä bulvaanin tekemään rahanpesuun. Ei ole oikein, ettei rikosvastuuta voida kohdistaa siihen osaan tekoa, joka on yhteiskunnan intressien kannalta kaikista vahingollisinta rikollista toimintaa.

Tilanteessa, jossa itsepesun kriminalisoinnin osalta suurimpana pelkona olisi mietinnössä viitattu talousrikoksia koskevien rangaistusten kohtuuton koventuminen, ratkaisuna voisi miettiä rikoslain 6 luvun 8 §:ään säädettävää lieventämisperustetta:

”Rangaistus määrätään noudattaen lievennettyä rangaistusasteikkoa, jos;

6) RL 32 luvussa tarkoitettuun rikokseen syyllistynyt on samalla esirikoksen tekijä tai osallinen siihen.”

Edellä mainituista syistä itsepesu tulisi ehdottomasti säätää rangaistavaksi.

Keskusrikospoliisin edustajat ovat olleet jo työryhmän kuultavana ja silloin tuoneet esiin seuraavat mietintöön kirjatut seikat: itsepesu voi ensinnäkin merkitä epätasa-arvoista kilpailua, koska rikoksella saadulla varallisuudella voidaan markkinataloudessa kilpailla samoilla markkinoilla kuin laillisella varallisuudella. Toiseksi itsepesun rankaisemattomuus voi johtaa epäoikeudenmukaiseen lopputulokseen tilanteissa, joissa sellaista rikoshyötyä, joista ei voida rangaista Suomessa, pestään täällä ja samalla on mahdotonta rangaista tekijää itsepesusta. Kolmanneksi itsepesun rankaisemattomuus mahdollistaa rikollisten kaupankäynnin eri rikosnimikkeiden välillä. Kyseisten aiemmin esiin tuotujen argumenttien lisäksi Keskusrikospoliisi haluaa kiinnittää huomiota siihen, että itsepesun rankaisemattomuus tekee Suomesta kiinnostavan maan ulkomaalaisille rikollisille, erityisesti EU-maiden ulkopuolisille. Tällaisesta toiminnasta on viime ajoilta useita esimerkkejä.

Keskusrikospoliisissa on muun muassa selvitetty tapausta, jossa Venäjällä petoksen tehnyt henkilö on tuonut petoksella saadut huomattavan suuruiset varat Suomeen ja sijoittanut niitä täällä moniin kohteisiin. Omissa nimissä toimiessaan hän ei syyllisty Suomen lain mukaan mihinkään. Vasta kun hän esimerkiksi ostaa asunnon iäkkään äitinsä nimiin tämän suostumuksella, Suomessa voidaan käynnistää rahanpesututkinta

äitiä vastaan. Kuitenkin Suomen viranomaisille on ollut koko ajan selvää, että kyse on rikoshyödyn sijoittelusta. Kaksoisrangaistavuuden edellytykset eivät näissä tapauksissa täyty eivätkä Suomen viranomaiset voi käyttää Venäjän viranomaisten oikeusapupyynnöiden mukaista takavarikointia tai muita pakkokeinoja varojen poisottamiseksi. Vastavia selvittelyjä on useita käynnissä, joissa muut kuin EU-maiden kansalaiset (joiden osalta kaksoisrangaistavuudesta on luovuttu niin kutsuttujen listarikosten osalta) ovat tulleet rikoshyödyn kanssa Suomeen.

Keskusrikospoliisi on havainnut ongelmia myös alati kasvavan tietoverkkorikollisuuden tutkinnassa, jotka ovat luonteeltaan suurta taloudellista vahinkoa aiheuttavia. Tietoverkossa rikoksen tekijöitä ei voida jäljittää ilman telepakkokeinoja. Suureen asiakasjoukkoon kohdistuvissa ”verkkopankkimurroissa” kyse on lähtökohtaisesti törkeästä petoksesta. Pian sen jälkeen, kun asianomistajien tileiltä on viety rahat, käynnistyy törkeä rahanpesu. Telekuuntelu on jo nyt mahdollista törkeän petoksen tutkinnassa, mutta ainoastaan silloin, kun rikos tapahtuu liiketoiminnan yhteydessä. Törkeän rahanpesun aikana telekuuntelu olisi mahdollista, mutta törkeä rahanpesu ei täyty niiden henkilöiden osalta, jotka ovat osallistuneet alkurikoksen toteuttamiseen. Tutkintaa ei voida tältä osin tehokkaasti suorittaa ja tekijät jäävät mahdollisesti rankaisematta.

Keskusrikospoliisi myöntää, että itsepesun kriminalisointiin liittyy paljon lainsäädäntö-tekniisiä ongelmia, kuten työryhmän mietinnössä on todettu. Esityksessä on kuitenkin hyöty-haitta-punninnan periaatetta hyödyntäen esitetty näkökohtia, jotka puoltavat itsepesun kriminalisointia. Kaikki mietinnössä hyödyiksi luokitellut argumentit ovat sellaisia, että niiden merkittävyyttä on vaikea sivuuttaa. Suomi on tällä hetkellä kansainvälisen rahanpesun vastaisen työryhmän FATF:n seurannassa, muun muassa siitä syystä, ettei itsepesua ole kriminalisoitu. Suomen tavoitteena on päästä seurannasta pois syyskuun 2011. Poispääsy edellyttää kuitenkin, että keskeiset puutteet lainsäädännössä on korjattu.

Jos Suomi jättää itsepesun kriminalisoimatta, on Keskusrikospoliisin mielestä olemassa selkeä riski, että Suomesta tulee yhä enenevässä määrin ”rahanpesuparatiisi”. Ei liene toivottavaa, että Suomen talousjärjestelmään tulee rikollista pääomaa. Paineet itsepesun kriminalisointiin kasvavat muuallakin maailmassa koko ajan ja on erittäin riskialtista jäädä tästä kehityksestä sivuun. Edellä lausutun perusteella Keskusrikospoliisi katsoo, että itsepesu tulisi pikaisesti kriminalisoida.

Tullihallituksen mielestä työryhmä on mietinnössään käynyt läpi itsepesua koskevaa problematiikkaa varsin seikkaperäisesti ja analyttisesti. Teemaa on käsitelty laajasti hyöty-haitta-punninnan periaatteen, ultima ratio -periaatteen ja rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmista. Edelleen Tullihallitus katsoo, että mietinnössä on hyvin kiteytetty nykyiseen sääntelyyn kohdistettava kritiikki.

Tullihallituksen näkemyksen mukaan hyöty-haitta-punninnan periaate näyttäisi osin tukevan itsepesun kriminalisointia esitutkintaviranomaisten näkökulmasta. Itsepesun kriminalisoinnilla rangaistuksia koventavana tekijänä olisi ainakin osaan ihmisistä ennalta ehkäisevä vaikutus. Toisaalta myöskään ultima ratio -periaate ei aseta ehdottomia rajoitteita, että itsepesun rankaisemattomuus olisi jatkossa rajatumpaa. Tullihallituksen mukaan työryhmän kannanotto, ettei itsepesun rankaisemattomuutta merkitsevän rajoi-

tussäännöksen kumoaminen ole tarkoituksenmukaista, on kuitenkin hyvin perusteltu ja siten hyväksyttävissä.

Keskuskauppakamari yhtyy työryhmän näkemykseen, ettei itsepesun osalta voimassa olevaa lainsäädäntöä ole tarvetta muuttaa. Keskuskauppakamari toteaa työryhmän perusteellisesti arvioineen, onko tarvetta muuttaa lainsäädäntöä siten, että myös ne, jotka ovat osallistuneet siihen rikokseen, jolla rahanpesun kohteena oleva omaisuus on saatu, voidaan tuomita rahanpesusta. Työryhmän mietinnössä on tuotu laajasti esille muutokseen liittyviä etuja ja haittoja.

Suomen Asianajajaliitto yhtyy työryhmän esittämään kannanottoon ja sen perusteisiin itsepesun osalta. Asianajajaliitto katsoo, että itsepesun kriminalisointia on pidettävä Suomen rikosoikeusjärjestelmään täysin soveltumattomana ja että se olisi selvässä ristiriidassa vakiintuneesti noudatettujen rikosoikeudellisten kriminalisointiperiaatteiden kanssa. Edelleenkin on pidettävä selvänä, että rikoshyödyn käsittely tulee huomioiduksi esirikoksesta tuomittavan rangaistuksen yhteydessä.

Finanssialan keskusliitto kannattaa työryhmän ehdotusta, ettei itsepesua kriminalisoida. Työryhmä on perustellut kannanottonsa hyvin. **Elinkeinoelämän keskusliitto** yhtyy FK:n näkemykseen.

Professori Matti Tolvasen mielestä työryhmä on monin esimerkein valaissut itsepesua koskevaa aihepiiriä ja mietintöön sisältyy hyvin perusteellista itsepesun rangaistavuuteen liittyvien etujen ja haittojen punnintaa. Erityisesti osallisuustilanteisiin liittyvät pulmat näyttäivät ilmeisiltä, jos itsepesu säädetään rangaistavaksi.

Itsepesun rangaistavuus rikkoisi yhtä Suomen rikosoikeuden peruseriaatetta. Suomessa on tähän asti pidetty tiukasti kiinni, ettei rikoksen tekijää tule rangaista rikoksella saadun omaisuuden kätkemisestä. Työryhmän esittämiin näkökohtiin yhtyen Tolvanen pitää itsepesun kriminalisointia siinä määrin sekä kriminaalipoliittisesti että rikoslainopillisesti ongelmallisena, että siitä tulisi luopua. Suomen kansainväliset velvoitteetkaan eivät näyttäisi ehdottomasti edellyttävän itsepesun kriminalisointia.

Lopuksi Tolvanen toteaa, että Norja, jossa itsepesu on rangaistavaa, on laskettavissa Suomen oikeuskulttuuria lähellä olevaksi maaksi (vrt. mietinnön s. 30).

Valtionsyyttäjä Ritva Sahavirta toteaa, että itsepesun kriminalisointivelvoite perustuu Suomen kansainvälisiin sitoumuksiin. Itsepesu on säädettävä rangaistavaksi, elleivät kansallisen perustuslain peruseriaatteen tai oikeusjärjestyksen peruskäsitteet estä tällaisen lain säätämistä. Merkitystä ei ole annettava sille, miten tarpeellisenä, tarkoituksenmukaisena tai hyödyllisenä säännöstä on pidettävä. Nämä seikat on jo arvioitu kansainvälisistä sitoumuksista neuvoteltaessa ja ne hyväksyttäessä. Kansallisesti ei implementointivaiheessa enää voida ultima ratio -periaatteen tulkinnalla ja hyöty-haitta -punninnalla arvioida Suomea sitovien velvoitteiden etuja tai haittoja elleivät ne käytännössä estä arvioitavana olevan menettelyn säätämistä rangaistavaksi. Mietinnössä käsiteltyjen periaatteiden joustavuuden ja epätäsmällisyyden osalta Sahavirta viittaa terrorismirikoksia ja järjestäytyntä rikollisuutta koskevien rangaistussäännösten implementointiin. Sahavirta ei pidä niitä esteenä itsepesun säätämiseksi rangaistavaksi. Tämä ei

kuitenkaan tarkoita, ettei hän pitäisi itsepesun kriminalisoimisen aiheuttamaa rahanpesusäännösten soveltamisalan laajennusta ongelmallisena (ks. lähemmin Sahavirta: Rahanpesu rangaistavana tekona, s. 277–297). Nämä ongelmat eivät kuitenkaan Sahavirran mukaan voine olla ylitsepääsemättömiä, jos EU:n alueella ainoastaan Suomi, Ruotsi, Tanska, Italia ja Saksa eivät ole kriminalisoineet itsepesua. Yhteisön alueella common law -maita ovat ainoastaan Yhdistynyt kuningaskunta, Irlanti, Malta ja Kypros, joten itsepesun rangaistavuuden sääntely ei myöskään kiinnity yksinomaan common law -oikeusjärjestelmään.

Niissäkin maissa, joissa itsepesu on säädetty rangaistavaksi, sen soveltaminen on käytännössä varsin vähäistä. Tämä koskee myös Euroopan common law -järjestelmiä. Pääosa vastaajista, jotka ovat syyllistyneet myös itsepesuun, tuomitaan vain esirikoksesta. Tämä on luonnollista, koska itsepesun kriminalisoinnilla on tarkoitus lähinnä estää rikosvastuun kohdentamiseen liittyvät ongelmat tilanteissa, joissa esirikoksesta näytön hankkiminen on erityisen vaikeaa, kuten järjestäytyneessä huumausainekaupassa. Vaikka itsepesu kriminalisoitaisiin Suomessa, on oletettavaa, ettei vallitseva oikeustila pääosassa tapauksia muuttuisi. Vastaajat tuomittaisiin edelleen esirikoksesta tai rahanpesusta.

Itsepesun rangaistavaksi säätäminen ei Sahavirran mukaan välttämättä edellytä omaa erityistä rajoitussäännöstä. Tekijätunnusmerkkiä koskevat jo perustunnusmerkistöihin liittyvät rajoitukset sekä samassa taloudessa asuvia koskeva rajoitussäännös. Näitä voitaneen pitää riittävinä rajoituksina, kun syyttäjällä ja tuomioistuimella on käytössään myös muita keinoja estää yksittäistapauksessa kohtuuttoman lopputuloksen syntyminen. Syyttäjä voi osallistuessaan esitutkintaan huolehtia esitutkinnan kohdentamisesta ja rajaamisesta siten, että syyte on mahdollista myöhemmin kohdentaa vastaajaan esirikoksesta tai rahanpesusta, jos nämä tunnusmerkistöt ovat lainkonkurrenssissa keskenään tai molemmista, jos ne selkeästi eroavat toisistaan, esimerkiksi esirikoksen ja rahanpesun kohteen yksilöinnin osalta. Syyttäjällä ja tuomioistuimella on käytössään myös toimenpiteistä luopumissäännökset. Lisäksi tuomioistuin voi arvioida syytteessä olevien tekojen suhdetta lainkonkurrenssisäännöksiin uudelleen sekä rangaistusta mitattaessa kohtuullistaa rangaistusta. Kun valmistelua ja salanhanketta koskevan sääntelyn tulkinta on katsottu voitavan jättää lainsoveltajalle, Sahavirta ei näe perusteita olla toimimatta samoin myös itsepesun osalta.

3.4 Samassa taloudessa asuvat (RL 32:11.2)

Työryhmä ei esitä muutoksia RL 32 luvun 11 §:n 2 momentin rajoitussäännökseen, jonka kyseisen luvun säännöksiä ei sovelleta rikosentekijän kanssa yhteistaloudessa asuvaan, joka ainoastaan käyttää tai kuluttaa rikosentekijän yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin hankkimaa omaisuutta.

Lausunnonantajista **Sisäasiainministeriö (poliisiosasto), Ulkoasiainministeriö, Helsingin käräjäoikeus, Keski-Suomen käräjäoikeus, Helsingin syyttäjänvirasto, Keski-Suomen syyttäjänvirasto, Keskusrikospoliisi, Tullihallitus, Keskuskauppa-kamari, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto, Finanssialan keskusliitto, Elinkeinoelämän keskusliitto, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry** ja

professori Matti Tolvanen yhtyvät työryhmän näkemykseen. **Valtionsyyttäjä Ritva Sahavirta** esittää säännöksen tarkistamista muilta osin. **Valtakunnansyyttäjänvirasto** esittää rajoitussäännöksen kumoamista kokonaisuudessaan.

Sisäasiainministeriön (poliisiosaston) mielestä samassa taloudessa asuvan henkilön omaisuuden käyttämisen osalta tilanteen säilyttäminen ennallaan on perusteltu hyvin.

Helsingin käräjäoikeus yhtyy työryhmän näkemykseen, jonka mukaan rikoslain 32 luvun 11 §:n rajoitussäännökseen ei esitetä muutoksia.

Valtakunnansyyttäjänvirasto esittää RL 32:11:n rajoitussäännösten kumoamista kokonaisuudessaan. Ks. perustelut itsepesun kohdalla (s. 14–16).

Keskusrikospoliisilla ei samassa taloudessa asuvien rangaistavuuden rajoituksen suhteen ole huomautettavaa.

Keskuskauppakamari yhtyy työryhmän esitykseen.

Professori Matti Tolvanen on työryhmän kannalla, että yhteistaloudessa asuvien osalta voimassa olevat rangaistavuuden rajoitukset on syytä säilyttää ennallaan. Hallituksen esityksessä (HE 66/1988 vp) esitetyt näkökohdat tämän kannan puolesta ovat edelleen relevantteja. Ratkaisussa KKO 2009:59 korkein oikeus on lisäksi määritellyt vastuuvapauden rajat varsin ahtaaksi. Tästäkin syystä lain muuttamisesta pidättäytyminen on hyvin perusteltua.

Valtionsyyttäjä Ritva Sahavirran mukaan rahanpesun tekijäpiiriä koskeva rajausta, joka koskee samassa taloudessa asuvia, on mietinnössä esitettyin tavoin varsin kapea soveltamisalaltaan. Jos perustunnusmerkistöihin päätetään ottaa käypään hintaan tapahtuvaa laillista vaihdantaa koskeva rajoitussäännös, siihen voitaisiin luontevasti liittää myös tavanomaisten päivittäistavaroiden käyttäminen ja kuluttaminen. Tällaista rajoitusta ei ilmeisesti pidettäisi kansainvälisten velvoitteiden vastaisena, kun vastaavanlainen rajoitus on hyväksytty Yhdistyneiden kuningaskuntien ja Ruotsin lainsäädännössä.

Jos edelleen katsotaan, että tuottamuksellisen rahanpesun osalta rajoitussäännöksen tulee koskea myös oikeudenkäyntiavustajaa, tämä olisi laillisuusperiaatteen mukaisesti mainittava nimenomaisesti rajoitussäännöksessä eikä ainoastaan hallituksen esityksessä kuten nykyisin. Tällainen rajoitus ei myöskään Sahavirran mukaan loukkaisi Suomen kansainvälisiä velvoitteita (ks. lähemmin Sahavirta: Rahanpesu rangaistavana tekona, s. 297–302).

3.5 Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 32:14)

Työryhmä on ehdottanut oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevan RL 32 luvun 14 §:n säännöksen soveltamisalaa laajennettavaksi tuottamukselliseen rahanpesuun.

Lausunnonantajista **Sisäasiainministeriö (poliisiosasto)**, **Ulkoasiainministeriö**, **Helsingin käräjäoikeus**, **Keski-Suomen käräjäoikeus**, **Helsingin syyttäjänvirasto**, **Kes-**

ki-Suomen syyttäjänvirasto, Keskusrikospoliisi, Tullihallitus, Keskuskauppa-
mari, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, professori Matti Tolvanen
 ja **valtionsyyttäjä Ritva Sahavirta** kannattavat työryhmän ehdotusta. **Suomen Laki-**
miesliitto suhtautuu ehdotettuun uudistukseen varauksella. **Valtakunnansyyttäjänvi-**
rasto, Suomen Asianajajaliitto, Finanssialan keskusliitto ja Elinkeinoelämän kes-
kusliitto vastustavat ehdotusta.

Sisäasiainministeriön (poliisiosaston) mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuun ulot-
 taminen myös tuottamukselliseen rahanpesuun on aiheellinen muutos.

Helsingin käräjäoikeus kannattaa oikeushenkilön rangaistusvastuun laajentamista tuot-
 tamukselliseen rahanpesuun. Tätä koskeviin työryhmän perusteluihin käräjäoikeudella
 ei ole huomauttamista tai lisättävää. Lisäksi käräjäoikeus yhtyy työryhmän näkemyk-
 seen, että edellä mainitulla säännöksellä tehostetaan rahanpesun torjuntaa.

Keski-Suomen käräjäoikeuden mielestä työryhmämietinnössä esitetyt säännösmuu-
 tokset ovat perusteltuja ja sellaisinaan kannatettavia.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että kun syyteharkinnassa arvioidaan tuottamuk-
 sellisen rahanpesun tunnusmerkistön toteutumista viitatus rikoslain 32 luvun 6 §:n 1
 momentin 1 kohdan mukaisen tarkoitustunnusmerkistön kannalta, voidaan todeta, ettei
 tuottamusta luonnollisesti voida mitenkään liittää tarkoitustahallisuutta koskevaan tahal-
 lisuusvaatimukseen. Näin ollen rikoslain 32 luvun 9 §:ssä tarkoitettulla tuottamuksella
 voineekin olla relevanssia saman luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan kannalta ainoastaan
 suhteessa 1 kohdassa tarkoitettun omaisuuden alkuperään. Tuottamuksellisen rahanpe-
 sun tunnusmerkistö voinee siis täytyä esimerkiksi siten, että henkilö ottaessaan vastaan
 rikoshyötyä pitää varteenotettavana mahdollisuutena, muttei kuitenkaan varsin todennä-
 köisenä, että kysymys on rikoksella hankitusta omaisuudesta. Tietoisuuden kohotessa
 tahallisuuden alarajalle (varsin todennäköinen), laukeaa tahallisen tekemuodon osalta
 lisäksi edellä mainittu peittämis- tai häivyttämistarkoitusta koskeva tahallisuusvaatimus.

Edellä todettu tarkoittaa siis, että rahanpesun tuottamuksellisen tekemuodon täyttymi-
 seen riittää, että vastaanotetun rikoshyödyn laitonta alkuperää pidetään varteenotettava-
 na mahdollisuutena, jos lisäksi yleiset edellytykset tuottamuksen pitämiselle törkeänä
 täyttyvät. Sen sijaan menettely näyttäisi jäävän kokonaan rankaisematta, kun tietoisuu-
 den taso kohoaa tahallisuusvaatimuksen edellyttämälle tasolle, mikäli lisäksi ei voida
 osoittaa peittämis- tai häivyttämistarkoitusta.

Ilmeisesti edellä todettuun liittyen työryhmä on mietinnössään (s. 58) todennut, ettei
 ”tuottamuksellisen rahanpesun lainsäädäntöratkaisu kaikilta osin ole rikoslainopillisesti
 looginen”. Mietinnössä ei ole kerrottu tarkemmin, mihin epäloogisuuksiin työryhmä on
 tuottamuksellisen rahanpesun osalta kiinnittänyt huomiota. Lopputulos on joka tapauk-
 sessa ollut, ettei työryhmä ole ”katsonut perusteita” puuttua nykyisen lainsäädäntörat-
 kaisun sisältöön. Tästä huolimatta työryhmä on kuitenkin katsonut aiheelliseksi ehdot-
 taa oikeushenkilön rangaistusvastuun liittämistä tuottamukselliseenkin rahanpesun te-
 komuotoon.

Valtakunnansyyttäjänviraston käsityksen mukaan työryhmän mietinnön jatkovalmistelussa olisi syytä avoimesti ja läpinäkyvästi pohtia työryhmän havaitsemia epäjohtomukaisuuksia tuottamuksellisen rahanpesun tunnusmerkistössä. Ennen tuottamuksellisen rahanpesun tunnusmerkistön perusteellista arviointia ei ole syytä liittää teko-oikeushenkilön rangaistusvastuuta, vaikka mahdollisimman laaja oikeushenkilön rangaistusvastuu on rahanpesurikosten kohdalla oikea päämäärä. Perustunnusmerkistöt ovat kuitenkin saatava toimiviksi ennen kuin oikeushenkilön rangaistusvastuuta nykyisestä laajennetaan.

Helsingin syyttäjänvirasto pitää kannatettavana ehdotusta siltä osin kuin oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi tuottamukselliseen rahanpesuun.

Keskusrikospoliisi pitää erittäin kannatettavana uudistusta, jolla oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalaa laajennettaisiin käsittämään tuottamuksellinen rahanpesu. Nykyinen lainsäädäntö voi johtaa kohtuuttomiin tilanteisiin esimerkiksi lain rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämisestä ja selvittämisestä (503/2008) mukaisten ilmoitusvelvollisten toimintaa arvioitaessa. On mahdollista, että nykyllä lainsäädännöllä puitteissa ilmoitusvelvollinen instituutio ei saa rangaistusta syyllistyessään rahanpesulain mukaiseen törkeään huolimattomuuteen. Sen sijaan kyseessä olevan yrityksen palveluksessa olevaa yksittäistä työntekijää voidaan rangaista tuottamuksellisesta rahanpesusta, vaikka hän olisi noudattanut työnantajansa voimassa olevia ohjeita.

Tullihallitus yhtyy työryhmän mietinnössä sivulla 59 esittämiin näkemyksiin. Tullihallituksen näkemyksen mukaan muun muassa sääntelyn loogisuus puoltaa tehtyä esitystä. Esitettävällä sääntelyllä voidaan tukea vastuullisen organisaatiokulttuurin luomista ja ylläpitämistä. Samaan aikaan kohtuullisena ei voitane pitää, että konkreettisissa tapauksissa ainoastaan yksittäistä työntekijää voidaan rangaista, vaikka samanaikaisesti työjohto ja valvonta on hoidettu törkeän huolimattomasti.

Keskuskaupakamari yhtyy työryhmän esitykseen.

Suomen Asianajajaliiton mielestä tuottamuksellisen rahanpesun ulottaminen oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin ei ole perusteltua, koska oikeushenkilön rangaistusvastuun keskeisenä lainsäädännöllisenä lähtökohtana on ollut, että sen piiriin on tarkoitettu sisältää ainoastaan melko harvoja ja laadultaan vakavia rikoksia. Lisäksi hallituksen esityksessä (HE 93/1993 vp) linjataan rangaistusuhan alaiseksi lähinnä sellaisia rikoksia, joissa on kysymys huolellisesti suunnitellusta toiminnasta.

Tuottamuksellisen rahanpesun liittäminen oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin rikoksi Asianajajaliiton mukaan kaikkia edellä mainittuja lainsäätäjän vahvistamia edellytyksiä. Uusien rikosnimikkeiden lisäämiseen tulisi siis jo lähtökohtaisesti suhtautua kriittisesti. Tuottamuksellista rahanpesua, riippumatta sen rangaistusasteikosta, ei voida pitää tässä yhteydessä vakavana rikoksena ja lisäksi se olisi ensimmäinen ei-tahallisen tuomittava rikos oikeushenkilön rangaistusvastuun piirissä. Tuottamuksellista tekoa on myös hyvin vaikea nähdä huolellisen suunnittelun tuloksena.

Mietinnössä on sinänsä aivan oikein kannettu huolta vastuullisen organisaatiokulttuurin vahvistamisen puolesta. Siitä huolimatta Asianajajaliitto katsoo, että yleisestävä vaikutus toteutuu riittävästi vahingonkorvausoikeudellisen sääntelyn kautta. Mikäli työnantajan edustaja on laiminlyönyt velvollisuutensa valvoa työntekijöidensä toimia, voidaan teosta aiheutuneet vahingot niin sanotun isännänvastuun perusteella tietyin edellytyksin kanavoida oikeushenkilön korvattavaksi.

Suomen Lakimiesliitto toteaa, että mietinnössä mainitut tavoitteet vastuullisen organisaatiokulttuurin luomisesta ja ylläpitämisestä ovat sinänsä erittäin kannatettavia. Lakimiesliitto ei kuitenkaan näe oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalan laajentamista tuottamukselliseen rahanpesuun käytännön kannalta ongelmattomana.

Työryhmän mukaan ehdotuksella ei olisi mainittavia organisaatio- tai taloudellisia vaikutuksia. Lakimiesliitto huomauttaa kuitenkin, että oikeushenkilön rangaistusvastuuta laajennettaessa tulee tiedostaa, että tulkintakäytännöstä riippuen se saattaa esimerkiksi pankkialalla johtaa vaihdannan rajoittumiseen epätoivottavalla tavalla.

Finanssialan keskusliitto ei kannata oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalan laajentamista tuottamukselliseen rahanpesuun. FK toteaa, että yleisesti ottaen tuottamukselliseen tekoon ei sovelleta oikeushenkilön rangaistusvastuuta. FK:n mielestä tuottamuksellinen rahanpesu ei myöskään ole hallituksen esityksessä (HE 93/1993 vp) kuvattu suhteellisen vakava rikostyyppi.

Työryhmän esittämä rangaistusvastuun ulottaminen tuottamukselliseen rahanpesurikokseen on erityisen ongelmallinen siksi, että pankeilla on lain mukaan velvollisuus tarjota ETA-maissa laillisesti oleskeleville henkilöille peruspankkipalvelut (tili ja väline sen käyttämiseksi). Kieltäytyä voidaan vain painavasta syystä. Jo pelkästään tämä luo ristiriitaisen tilanteen, sillä asiakkuutta avattaessa ei voida vielä täydellä varmuudella varmistua, mikä tilille tulevien varojen alkuperä ja käyttötarkoitus todellisuudessa ovat. Tällainen tieto on pankin saatavissa vain kokemuseräisesti, eli silloin kun varoja jo avatulle tilille on faktisesti tulossa. Jos pankkeihin kohdistettaisiin työryhmän esittämä tuottamuksellinen rangaistusvastuu, pankki saattaisi FK:n käsityksen mukaan joutua rangaistusvastuuseen vain sillä perusteella, että se on täyttänyt lainmukaisen velvollisuuden tarjota peruspankkipalvelut kuluttaja-asiakkaalle. Tällaisen lainsäädännöllisen ristiriitatilanteen luominen tuskin on työryhmän tarkoituksena.

Rahanpesulaki määrittelee ilmoitusvelvollisen velvollisuudet lähinnä tavoitteiden kautta, mutta jättää keinot ja toteutuksen ilmoitusvelvollisten määriteltäviksi. Finanssivalvonnan tehtävänä on antaa ohje rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunnasta muun muassa FK:n jäsenyhteisöille. Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunta on ilmoitusvelvollisille vaativaa ja riittävien torjuntatoimien määrittely saattaa olla myös vaikeaa. Ajantasainen valvojan viranomaisen ohje ohjaa ja tukee tätä toimintaa. Finanssivalvonta ei ole vielä antanut uutta ohjetta rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunnasta. Uusi ohje (standardi) piti antaa samaan aikaan kun laki tuli voimaan, 1.8.2008.

Ehdotettu oikeushenkilön rangaistusvastuun laajentaminen tarkoittaisi, että tuomioistuimet arvioisivat jälkikäteen FK:n jäsenyhteisöjen tekemien rahanpesun torjuntatoimien riittävyttä arviointihetkellä tiedossa olevien, mahdollisesti uusien seikkojen valossa.

Oikeustila muuttuisi epäselväksi. Tämä ei ole järkevää eikä myöskään hyväksyttävää ilmoitusvelvollisen kannalta.

Ehdotettu sääntely johtaisi myös turhaan ylisääntelyyn ja jopa ilmoitusvelvollisten sekä niiden työntekijöiden pelotteluun, mikä ei tehostaisi rahanpesun torjuntaa. Muutoksen seurauksena olisi turhien (defensiivisten) ilmoitusten tekeminen epäilyttävistä liiketoimista (rahanpesuilmoitukset). Tämä johtaisi sekä viranomaisten että ilmoitusvelvollisten resurssien kohdistamiseen väärin asioihin.

Elinkeinoelämän keskusliitto ei pidä perusteltuna oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalan laajentamista tuottamukselliseen rahanpesuun, vaikka mietinnössä esitetyt tavoitteet vastuullisen organisaatiokulttuurin luomisesta ja ylläpitämisestä sinänsä ovat kannatettavia.

Yleisesti ottaen tuottamukselliseen (ei-tahalliseen) tekoon ei sovelleta oikeushenkilön rangaistusvastuuta. Lisäksi ongelmana soveltamisalan laajentamisessa olisi rahoituslaitosten tekemien rahanpesun torjuntatoimien jälkikäteisarviointi tuomioistuimissa. Ehdotettu sääntely johtaisi myös tarpeettomaan ylisääntelyyn eikä tosiasiaassa varsinaisesti tehostaisi rahanpesun torjuntaa. EK:n näkemyksen mukaan tuottamuksellista rahanpesua ei voida myöskään pitää sellaisena vakavana rikoksena, joka olisi syytä ottaa oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n mukaan rahanpesun rangaistavuuden laajentaminen mietinnössä esitetyllä tavalla on kannatettavaa, sillä rahanpesu liittyy talousrikollisuuteen ja harmaaseen talouteen. Lisäksi rahanpesulla saattaa olla kytköksiä myös korruptioon.

Professori Matti Tolvasen mukaan yhteisöjen rangaistusvastuun ulottaminen tuottamukselliseen tekemuotoon on perusteltua.

Valtionsyyttäjä Ritva Sahavirran mielestä oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista tuottamukselliseen rahanpesuun on pidettävä kannatettavana.

3.6 Muut kannanotot

Sisäasiainministeriö (poliisiosasto) haluaa kiinnittää huomiota siihen, että rahanpesulain mukaista lyhyttä jäädytysaikaa tulisi tarkastella uudelleen nykyisen toimintaympäristön puitteissa.

Keski-Suomen syyttäjänvirasto toteaa, ettei mietinnössä juurikaan käsitelty seuraavia kolmea tärkeää kysymystä, jotka nousevat esille pääsääntöisesti kaikissa rahanpesurikoksiin liittyvissä jutuissa:

a) Asianomistajan asema

Nykyisen tulkinnan mukaan rahanpesujutuissa ei ole asianomistajaa. Tyypillisissä rahanpesujutuissa loukatun oikeushyvän haltija on kuitenkin esirikoksen asianomistaja(t). Mietintöön tulisi saada kannanotto rahanpesun asianomistajista.

b) Ammattimainen rahanpesu

Esillä olleissa tapauksissa on tullut esille esimerkiksi ”alamaailman pankit” eli rikollisia jatkuvasti rikollisella rahalla tai hyödyllä rahoittavat henkilöt. Kyse on vastaavanlaisesta ammattikunnasta, jota tarkoitetaan ammattimaisen kätkemisrikoksen yhteydessä. Kriminaalipoliittisesti ei voi olla hyväksyttävää jättää ammattimaista menettelyä rangaistavaksi lievemmin kuin tavallista menettelyä. Tällä perusteella mietintöön tulisi saada kannanotto – etenkin jos itsepesu kriminalisoidaan – ammattimaisen rahanpesun säätämisestä rangaistavaksi.

c) Arvokonfiskaatio

Tällä hetkellä rikoslain 32 luvun 12 §:n 1 momentissa ei ole viittaussäännöstä rikoslain 10 lukuun. Tätä puutetta on oikeuskäytännössä tulkittu niin, että rahanpesijältä voidaan tuomita menetettäväksi vain hänen hallussaan tuomitsemishetkellä olevat teon kohteena olleet varat. Tekijän muualle siirtämää varallisuutta ei ole voitu konfiskoida. Rikosten ennaltaehkäisyn kannalta olisi tärkeää saattaa myös arvokonfiskaatio mahdolliseksi rahanpesurikosten yhteydessä.

Helsingin syyttäjänvirasto toteaa konfiskaatiosäännösten olevan ongelmallisia tilanteissa, joissa esirikoksella on asianomistaja. Erikseen pohdittava kysymys olisikin asianomistajan oikeuksien turvaaminen konfiskaatiosäännöksiä uudistamalla.

Valtionsyyttäjä Ritva Sahavirta esittää, että rahanpesuun liittyvät konfiskaatio- ja vahingonkorvauskysymykset vaatisivat uudelleen arvioimista, erityisesti jos itsepesu päätetään kriminalisoida. Asianomistajalla tulisi aina olla etuoikeus korvauksen saamiseen ja rahanpesun kohteeseen tulisi voida ainakin tietyissä tilanteissa soveltaa rikoslain 10 luvun säännöksiä, erityisesti arvokonfiskaatiota.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7091
ISBN 978-952-259-056-5 (nid.)
ISBN 978-952-259-057-2 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi